

UNIVERZITA JANA AMOSE KOMENSKÉHO PRAHA
BAKALÁŘSKÉ PREZENČNÍ STUDIUM
2012–2015

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

Miroslav Vosáhlo

**Postavení prezidenta republiky v ústavním systému
České republiky**

Praha 2015

Vedoucí bakalářské práce:

JUDr. Věra Jirásková CSc.

JAN AMOS KOMENSKY UNIVERSITY PRAGUE
BACHELOR FULL-TIME STUDIES
2012-2015

BACHELOR THESIS

Miroslav Vosáhlo

**The position of President of the Republic in the
constitutional system of the Czech Republic.**

Prague 2015

The Bachelor Thesis Work Supervisor:

JUDr. Věra Jirásková CSc.

Prohlášení

Prohlašuji, že předložená bakalářská práce je mým původním autorským dílem, které jsem vypracoval(a) samostatně. Veškerou literaturu a další zdroje, z nichž jsem při zpracování čerpal(a), v práci řádně cituji a jsou uvedeny v seznamu použitých zdrojů.

Souhlasím s prezenčním zpřístupněním své práce v univerzitní knihovně.

V Praze dne

Jméno autorka(y)

Anotace

Tato bakalářská práce se zabývá postavením prezidenta republiky v ústavním systému České republiky. Součástí práce je specifikace hlavy státu jako takové; vznik a zánik mandátu, odpovědnost atd. Práce se více zaměřuje na vztahy prezidenta republiky a dalších ústavních orgánů ve státě (moc zákonodárná, výkonná a soudní).

Důležitou částí práce je popis přípravy a návrhů na přímou volbu prezidenta republiky a následné zavedení přímé volby prezidenta republiky.

Na závěr se práce zaměřuje na porovnání prezidenta České republiky a prezidenta Irské republiky.

Klíčová slova

Česká republika, Poslanecká sněmovna, Prezident republiky, Senát, Ústava, Ústavní soud, Vláda

Annotation

This thesis deals with the position of President of the Republic in the constitutional system of the Czech Republic. The work includes specification of the head of state as such; establishment and termination of the mandate, responsibilities etc. work focuses more on the relationship of the President and other constitutional bodies in the state (legislative, executive and judicial).

The important part is the preparation of a proposal for direct election of the president and the subsequent introduction of direct election of the president.

In conclusion, the paper focuses on the comparison of the President of the Czech Republic and President of the Irish Republic.

Keywords

Czech Republic, The Constitution, the Constitutional Court, the Government, the Chamber of Deputies, President of the Republic, the Senate

Obsah

Úvod	8
1 Postavení prezidenta republiky v ústavním systému české republiky	10
1.1 Česká republika, jakožto parlamentní forma vlády	10
1.2 Prezident v parlamentní formě vlády	11
2 Prezident republiky	13
2.1 Sídlo prezidenta a jiná oprávnění	14
2.2 Abdikace	14
3 Neodpovědnost prezidenta republiky z výkonu jeho funkce	17
4 Ke vztahu prezidenta republiky a vlády	19
4.1 Přehled ústavních kompetencí prezidenta republiky	19
4.2 Pravomoci, které náležejí výlučně prezidentu republiky	20
4.3 Pravomoci prezidenta republiky, které podléhají kontrasignaci vlády	21
4.4 Další pravomoci prezidenta republiky	23
4.5 Pravomoc prezidenta jmenovat a odvolávat předsedu a další členy vlády a přijímat jejich demisi, odvolávat vládu a přijímat jejich demisi	23
4.6 Vykonávání některých pravomocí předsedou vlády místo prezidenta republiky	25
5 Pravomoci prezidenta republiky vůči Parlamentu České republiky	26
5.1 Vztah k zákonodárství	26
5.2 Pravomoc vrátit Parlamentu přijatý zákon	26
5.3 Prezident svolává zasedání Poslanecké sněmovny a Senátu	28
5.4 Rozpuštění Parlamentu České republiky	28
5.5 Prezident se může zúčastnit jednání komor a žádat o udělení slova	29
5.6 Vykonávání některých pravomocí předsedou Poslanecké sněmovny místo prezidenta republiky	30
6 Ke vztahu prezidenta republiky a soudů	31
6.1 Ústavní soud	31
6.2 Obecné soudy, včetně Nejvyššího správního soudu	31
6.3 Předsedové a místopředsedové soudů	31
6.4 Prezidentovo oprávnění zasahovat do moci soudní	32
6.5 Pravomoc prezidenta republiky udělovat milost a amnestii	33
7 Ke vztahu prezidenta republiky k dalším orgánům	35
7.1 Bankovní rada České národní banky	35

7.2	Nejvyšší kontrolní úřad.....	35
8	Jmenovací pravomoc.....	36
9	Výčet některých pravomocí prezidenta republiky.....	38
9.1	Prezident republiky uděluje státní vyznamenání.....	38
9.2	Pravomoc prezidenta republiky zastupovat stát navenek.....	39
9.3	Pravomoc prezidenta republiky přijímat, pověřovat a odvolávat vedoucí zastupitelských misí.....	40
9.4	Prezident republiky jako vrchní velitel ozbrojených sil.....	41
9.5	Prezident republiky vyhláší referendum o přistoupení České republiky k Evropské unii.....	42
10	Vznik mandátu prezidenta republiky.....	43
10.1	Nepřímá volba prezidenta republiky.....	43
10.2	Proces příprav a návrhů přímé volby prezidenta republiky.....	43
10.3	Předpis č. 275/2012 Sb. o volbě prezidenta republiky a o změně některých zákonů (zákon o volbě prezidenta).....	49
11	Srovnání prezidenta Irské republiky a prezidenta České republiky.....	52
	Závěr.....	58
	Seznam použitých zdrojů.....	61
	Seznam použitých tabulek.....	62

Úvod

Téma mé bakalářské práce Postavení prezidenta republiky v ústavním systému České republiky jsem si vybral, jelikož mne tato problematika zajímá a chtěl jsem se o ní dozvědět něco více.

Toto téma je velice rozsáhlé a samozřejmě není možné vše nezachytit, ale budu se snažit určit to nejdůležitější, v čem tkví problematika daného tématu.

Práci rozdělím do určitých kapitol. Ať už budu popisovat ústavní postavení prezidenta republiky vůči moci výkonné, zákonodárné či soudní.

Nejprve se budu zaměřovat na specifikování České republiky jako parlamentní formy vlády a dále postavení prezidenta ve státě, jako orgán moci výkonné ve státě.

Nedílnou součástí práce bude popis prezidenta republiky jako hlavy státu. Jeho ustanovování do funkce, skončení ve funkci a další neméně důležité otázky.

Dále se budu zaměřovat na analýzu pozice prezidenta republiky mezi další ústavní orgány, jaký má on k nim vztah a jaké je jeho postavení v rámci dělby moci ve státě tzn. vůči moci zákonodárné, výkonné a soudní.

V jednotlivých kapitolách se budu snažit více rozebrat jednotlivé problémy a vysvětlit je. Prezidenta republiky ve vztahu k vládě; na tomto vztahu se budu více věnovat jejich vzájemnému vztahu, pravomocem, které mezi sebou mají, ale i odpovědnosti vlády za prezidenta republiky.

Pokud se jedná o vztah prezidenta republiky a moci zákonodárné určitě musíme zmínit, kdy a kde se hlava státu střetne právě s touto mocí. A naproti tomu i v tomto vztahu vzniká situace, kdy moc zákonodárná může zasáhnout do moci prezidenta republiky.

U střetu prezidenta republiky a moci soudní se budu více zaměřovat na udělování milostí a amnestií, které více specifikuji a jednotlivě rozdělím.

Nebudu však specifikovat pouze vztah k jednotlivým státním mocím (zákonodárná, výkonná a soudní), ale zaměřím se i na další orgány, se kterými má co dočinění prezident republiky ať už jde o Bankovní rada ČR či Nejvyšší kontrolní orgán.

Pokud jde o pravomoci prezidenta republiky, tak některé se pokusím více rozebrat a porozumět jejich významu a systému.

Před dvěma lety byla přijata novela Ústavy České republiky, kdy se měnila forma volby prezidenta republiky. Proto se i více zaměřím na jednotlivý proces příprav a pokusů o přijetí přímé volby prezidenta republiky v historii.

Nakonec se zaměřím na srovnání prezidenta České republiky a prezidenta Irské republiky. Budu srovnávat vznik, ukončení mandátu, jednotlivé pravomoce a nedílnou součástí bude i jejich role ve státě.

1 Postavení prezidenta republiky v ústavním systému české republiky

1.1 Česká republika, jakožto parlamentní forma vlády

Pro republikánské formy státu je charakteristické, že v čele státu stojí volená hlava státu, která má omezené volební období, která bývá často označována jako prezident republiky. Jedná se o ústavní orgán, který se vyvinul z funkce panovníka, kdy postupně byli od pravomoci panovníka v oblasti moci výkonné oddělena jeho osobní privilegia.¹ Demokratické státy jsou většinou založeny na teorii Montesquieuho dělbě moci, kdy podle jeho teorie je moc ve státě rozdělena na moc zákonodárnou, výkonnou a soudní, jelikož by neměla veškerá moc patřit jednomu člověku a to panovníkovi.

Česká republika jako demokratický, liberální a sociální právní a ústavní stát

Sama Ústava nám říká v čl. 1 odst. 1, že Česká republika je samostatný demokratický stát. Tento pojem stojí v samotném základu českého ústavního práva, neboť další článek 9 odst. 2 Ústavy² nám to potvrzuje. Demokratický stát se opírá o suverenitu lidu, jejímž principem je vláda většiny. Demokracie je vláda lidu, lid je nositelem veškeré moci. Lid je nejen zdrojem legitimacy, ale také přímým či nepřímým vykonavatelem moci. Prostřednictvím orgánů, kterých lid vykonává státní moc nám pojednává čl. 2 odst. 1 Ústavy³. Ústava nám zakotvuje systém zastupitelské demokracie, ale připouští možnost, kdy může státní moc přímo přejít do rukou lidu⁴ (přímá demokracie).⁵

Již sama Ústava nám dále říká, že vrcholným orgánem moci výkonné je vláda.⁶ „I představitelé výkonné moci musejí mít demokratickou legitimitu, a to přímou nebo nepřímou“.⁷ Pokud hovoříme o přímé, tak uvádíme, že se jedná o prezidentskou formu vlády, kdy je prezident zpravidla volen v přímých volbách a je hlavou vlády a členové vlády jsou odpovědní přímo jemu. S tímto systémem se zpravidla může setkat na

¹ Holander, P., Základy všeobecné státovédy. 1. vyd. Praha: Vyšehrad, 1995, str. 158 a násl. ISBN 80-85305-32-1

² změna podstatných náležitostí demokratického právního státu je nepřípustná

³ Prostřednictvím orgánů moci zákonodárné, výkonné a soudní

⁴ Čl. 2 odst. 2

⁵ Wintr, J., Principy českého ústavního práva. 1. vyd. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2013, str. 11 a násl. ISBN 978-80-7380-449-7

⁶ Čl. 67 Ústavy

⁷ Tamtéž, str. 57

území Ameriky. Naproti tomu pokud hovoříme o nepřímé, tak uvádíme, že se jedná o parlamentní formu vlády. V parlamentní formě vlády hovoříme o prezidentu republiky jako spíše o reprezentantovi a většinu moci ve výkonné moci náleží vládě.

Prezident republiky má tím pádem slabší postavení ve státě než představitelé parlamentu.

Prezident republiky je odpovědný vládě a vláda je odpovědná parlamentu. Parlamentní forma vlády je spíše typická pro státy v Evropě. Českou republiku může charakterizovat jako parlamentní formu vlády.⁸

1.2 Prezident v parlamentní formě vlády

V systému parlamentní vlády náleží politická moc parlamentu a vládě. Hlava státu je reprezentantem státu, garantem řádu a moderátorem politických sporů, není však určena k provádění vlastní politiky. Demokratická legitimita, již prezident získává volbou, je sice dostatečná k výkonu jeho funkce, nikoliv však k vytváření rovnocenné protiváhy vládě; o slabší demokratické legitimitě svědčí i delší volební období.

Neodpovědnost hlavy státu je výsledkem historického vývoje evropských monarchií. Zásada princeps legibus solutus (panovník nepodléhá zákonům) vedla k tomu, že za panovníkovy činy byli hnáni k odpovědnosti jeho ministři a posléze z panovníka na ministry (už odpovědné parlamentu) přešla i faktická politická moc.

Prezident republiky hraje významnou roli v systému dělby moci. Z hlediska principu vlády lidem a konkrétně zásady zastupitelské demokracie jsou však zjevná omezení prezidentovi moci. A proto se úloha prezidenta v parlamentním systému vlády omezují na reprezentační, garanční a moderační funkce.⁹

Ústava nezná pojem politicky neutrálního prezidenta. Prezident může být členem politické strany a prezident je politickým činitelem. Ústava je stavěna na principu dělby moci, a to nejen klasické triády (zákonodárná, výkonná a soudní), ale prakticky v každé základní moci existuje alespoň dva záhlavní orgány – v zákonodárné Poslanecká sněmovna a Senát, ve výkonné prezident a vláda, v soudní Ústavní soud a Nejvyšší soud s Nejvyšším správním soudem. I výkonná moc je stavěna na principu nikoliv

⁸ Wintr, J., Principy českého ústavního práva. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2013, str. 57 ISBN 978-80-7380-449-7

⁹ Tamtéž, str. 57 a násl.

monokracie, ale duality prezidenta a vlády. Tento dualismus byl již u nás zakotven československými ústavními předpisy v letech 1918 - 1960.

Dualita prezidenta a vlády samozřejmě může vést ke konfliktům, které jsou však podstatou dělby moci. Rozhodující pro řešení je ústavně daná pravomoc. Obecně se hovoří o neodpovědnosti prezidenta a odpovědnosti vlády. To je však sporné, jelikož prezident má zvláštní právní odpovědnost před Ústavním soudem pro velezradu. Vláda však speciální právní odpovědnost nemá, má jen politickou odpovědnost před Poslaneckou sněmovnou. Zde však uplatnění sankce nezáleží na právním posouzení určitého jednání, ale na soudržnosti vládní většiny. Trestem je vyslovení nedůvěry, které však může být uplatněno kdykoliv bez jakéhokoliv právního deliktu.

2 Prezident republiky

Prezident republiky je systematicky zařazen v hlavě třetí Ústavy, což je moc výkonná, spolu s vládou; další orgán, který je zařazen do moci výkonné je státní zastupitelství, ovšem to je strukturálně podřazeno vládě.

Postavení prezidenta republiky v rámci výkonné moci nemůžeme jednoznačně vyjádřit. Úvahy o postavení hlavy státu nám také podporují vztahy mezi čl. 54 odst. 1 a čl. 67 odst. 1, kde na jedné straně můžeme pozorovat, že prezident je označen za hlavu státu, a tedy nejvyšší orgán ve státě, zatímco vrcholným orgánem moci výkonné je podle Ústavy někdo jiný než prezident a to vláda. Tuto disproporci lze vysvětlit jako postavení prezidenta coby hlavy státu, je specifické a výjimečné a uplatňuje se vůči všem ústavním orgánům.¹⁰

Česká republika jakožto parlamentní forma vlády, kde nejvyšší složkou ve výkonné moci je vláda a prezident republiky je až pod ní, lze ale říci že přesto že jsme parlamentní forma vlády tak prezident má výrazné postavení ve státě.

Ústava vychází z tradice, že hlavou státu je prezident. Prezident republiky dále vykonává svůj mandát osobně a nepřetržitě, nemůže být nikým zastoupen (výjimky zastoupení najdeme v čl. 66 Ústavy)

Prezident republiky se ujímá svého mandátu složením slibu¹¹ bez výhrad. Slib skládá do rukou předsedy Senátu na společné schůzi obou komor. Čl. 60 Ústavy nám zdůrazňuje, že pokud prezident nesloží slib anebo složí, ale s výhradou, pak se na něj pohlíží jako by nebyl zvolen. Slib prezidenta republiky má konstitutivní charakter. Délka trvání mandátu činí podle ústavy pět let s možností prodloužení o dalších pět let. Pokud hovoříme o délce volebního období, stojí za to uvést prvního prezidenta České republiky Václava Havla, který byl ve funkci prezidenta republiky dohromady zvolen čtyřikrát. Dvakrát jako prezident Československé republiky a dvakrát jako prezident České republiky.

Pokud se ale ohlédneme dále do minulosti jako např. na prvního prezidenta Československa (Tomáš Garrigue Masaryk), můžeme spatřit, že délka volebního období není stanovena.

¹⁰ Novák, M., Brunclík, M., Postavení hlavy státu v parlamentních a poloprezidentských režimech: Česká republika v komparativní perspektivě. 1.vyd. Praha: Dokořán, 2008, str. 240 a násl. ISBN 978-80-7363-179-6

¹¹ Slibuji věrnost České republice. Slibuji, že budu zachovávat její Ústavu a zákony. Slibuji na svou čest, že svůj úřad budu zastávat v zájmu všeho lidu a podle svého nejlepšího vědomí a svědomí." - Poslanecká sněmovna parlamentu České republiky: Ústava.

2.1 Sídlo prezidenta a jiná oprávnění

Ústava nám dále nestanovuje sídlo prezidenta republiky; to nám stanovuje zákon č. 114/1993 Sb. O Kanceláři prezidenta republiky. *„Podle něj Kancelář prezidenta republiky vykonává právo hospodaření k nemovitému majetku České republiky, který tvoří areál Pražského hradu, k zámku Lány a k ostatním nemovitostem tvořícím s ním jeden funkční celek a pečuje o něj jako o sídlo prezidenta republiky“.*¹²

Prezident republiky dále má oprávnění užívat zvláštní vlajku prezidenta republiky, která je jedním ze státních symbolů České republiky. Symbolem prezidentského úřadu jsou rovněž slavnostní famfáry a také hradní stráž, která provádí vnější ochranu areálu Pražského hradu, zabezpečuje jeho obranu a provádí vnější ostrahu a obranu objektů, které jsou dočasným sídlem prezidenta a jeho hostů.¹³

*„K plnění úkolů souvisejících s výkonem pravomocí prezidenta jako vrchní velitele ozbrojených sil a řízení hradní stráže je řízena Vojenská kancelář prezidenta republiky jako součást ozbrojených sil, v jejímž čele stojí náčelník, který je jmenovaný a odvolávaný prezidentem republiky“.*¹⁴

2.2 Abdikace

Ústava nestanovuje povinnost vykonávat prezidentskou funkci; prezident se může kdykoliv svého úřadu vzdát a to do rukou předsedy Senátu (čl. 61 Ústavy). Vzdání se úřadu neboli abdikace je jednostranný právní úkon směřující vůči Předsedovi Senátu. Nestanoví-li prezident republiky ve svém abdikacním vyjádření pozdější datum vzdání se funkce, má se za to, že funkce prezidenta se uvolňuje doručením abdikace předsedovi Senátu.¹⁵

Čl. 66 Ústavy, který nám říká; *„Uvolní-li se úřad prezidenta republiky a nový prezident republiky ještě není zvolen nebo nesložil slib, rovněž nemůže-li prezident republiky svůj úřad ze závažných důvodů vykonávat a usnese-li se na tom Poslanecká sněmovna a Senát, přísluší výkon funkcí podle čl. 63 odst. 1 písm. a) až e) a h) až k) a čl. 63 odst. 2 předsedovi vlády. Předsedovi Poslanecké sněmovny přísluší v době, kdy předseda*

¹² Klíma, K., a kolektiv, Komentář k Ústavě a Listině, 1. díl. 2. vyd. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2009, str. 437 ISBN 978-80-7380-140-3

¹³ Tamtéž, str. 437

¹⁴ Tamtéž, str. 437

¹⁵ Jirásek, J., a kolektiv, Ústavní základy organizace státu. 1. vyd. Praha: Leges, 2013, str. 185, 186 ISBN 978-80-87576-57-1

vlády vykonává vymezené funkce prezidenta republiky, výkon funkcí prezidenta republiky podle čl. 62 písm. a) až e) a k) a dále čl. 63 odst. 1 písm. f), jde-li o vyhlášení voleb do Senátu; uvolní-li se úřad prezidenta republiky v době, kdy je Poslanecká sněmovna rozpuštěna, přísluší výkon těchto funkcí předsedovi Senátu, kterému též přísluší v době, kdy předseda vlády vykonává vymezené funkce prezidenta republiky, výkon funkce prezidenta republiky podle čl. 63 odst. 1 písm. f), jde-li o vyhlášení voleb do Poslanecké sněmovny.“

Ustanovení upravuje přechod výkonu působnosti prezidenta republiky ve dvou případech – při neobsazení prezidentského úřadu a tehdy, nemůže-li prezident svůj úřad ze závažných důvodů vykonávat. U prvního případu, kdy nastává situace, že není prezidentský úřad obsazen. K uvolnění úřadu může dojít v důsledku uplynutí prezidentova volebního období, prezidentovi abdikace, smrti či na základě rozhodnutí Ústavního soudu o tom, že se prezident dopustil velezrady/hrubým způsobem porušil Ústavu. U druhého případu přechod prezidentských kompetencí nastává tehdy, nemůže-li prezident svůj úřad ze závažných důvodů vykonávat. Zároveň se na tom musí usnést jak Senát, tak Poslanecká sněmovna. Tyto dvě podmínky musí být splněny. Závažnými důvody lze rozumět převážně zdravotní komplikace dlouhodobého rozměru.

Okamžikem uvolnění prezidentského úřadu nebo okamžikem přijetí usnesení v pořadí druhého z komor přecházejí automaticky prezidentovy pravomoci zčásti na předsedu vlády (např. zastupování státu navenek, propůjčování a udělování státních vyznamenání, jmenování soudců) a zčásti na předsedu Poslanecké sněmovny (např. jmenování odvolání vlády a jejích členů a přijímání jejich demise, jmenování soudců a funkcionářů Ústavního soudu, jmenování členů Bankovní rady České národní banky) a zčásti nejsou vykonávány vůbec (např. jmenování a povyšování generálů, jmenování předsedy a místopředsedy Nejvyššího soudu, podepisování zákonů).

Ústava přenáší pravomoce prezidenta republiky na předsedu Poslanecké sněmovny, ve kterých hlava státu vystupuje samostatně (bez kontrasignace vlády), oproti tomu ty pravomoci prezidenta republiky, které podléhají kontrasignaci předsedy vlády nebo jiného pověřeného člena vlády přenáší na předsedu vlády. Váže-li Ústava výkon prezidentských pravomocí na součinnost prezidenta s jinými orgány, platí to i pro jeho substituty (např. předseda Poslanecké sněmovny si musí vyžádat souhlas Senátu při jmenování soudců Ústavního soudu), naproti tomu předseda vlády toto dělat nemusí, jelikož to by potřeboval spolupodpis vlády což je on sám.

Oba dva zastupující, jak předseda vlády, tak předseda Poslanecké sněmovny nejsou při zastupování prezidentských pravomocí prezidenti (ani zastupujícími, dočasnými atd.). Oba zůstávají ve svých funkcích a zůstávají jim práva a povinnosti jaké měli předtím.¹⁶

¹⁶ Jirásek, J., a kolektiv, Ústavní základy organizace státu. 1. vyd. Praha: Leges, 2013, str. 185 a násl. ISBN 978-80-87576-57-1

3 Neodpovědnost prezidenta republiky z výkonu jeho funkce

„Postavení prezidenta republiky, respektive jeho síla, je vymezena především rozsahem jeho kompetencí (pravomocí), jenž je oprávněn vykonávat autonomně bez součinnosti jiného ústavního orgánu.

Pro právní postavení prezidenta republiky v parlamentní republice tak není rozhodující rozsah jeho pravomocí, ale konstrukce jeho politické a ústavní odpovědnosti“¹⁷.

V článku 54 odstavec 3 Ústavy se můžeme výslovně dočíst, že prezident republiky z výkonu své funkce není odpovědný. *„Obecně tedy platí, že vůči prezidentu republiky nemůže být v souvislosti s výkonem jeho funkce uplatněna trestní, politická, občanskoprávní ani disciplinární odpovědnost“¹⁸.*

Podle článku 65 odstavec 2 Ústavy, který nám nejenom říká, že prezidenta můžeme stíhat pro vymezený delikt velezrady, ale také pro hrubé porušení Ústavy nebo jiné součásti ústavního pořádku. Účelem tohoto článku je postihnout případné excesy prezidenta republiky při výkonu jeho funkce, což vyplývá z povahy sankce, kterou je ztráta úřadu a způsobilosti jej znovu nabýt. Celý proces řízení před Ústavním soudem nám pojednává § 97 – 108 zákona o Ústavním soudu.

Proto můžeme jednoznačně konstatovat, že prezident republiky při výkonu své funkce má právní odpovědnost za poměrně široký okruh deliktů, které by znamenaly hrubé porušení ústavy.

O přijetí ústavní žaloby Senátem proti prezidentu republiky podle čl. 65 odst. 3 třeba souhlas třípětinové většiny přítomných senátorů. K přijetí souhlasu Poslanecké sněmovny s podáním ústavní žaloby je třeba souhlas třípětinové většiny všech poslanců; a dále se zde dočteme, že pokud sněmovna do tří měsíců ode dne kdy o něj Senát zažádal, nevysloví souhlas, má se za to jako by nebyl dán.

Poslední návrh, který byl dán Ústavnímu soudu na zahájení řízení o dopuštění se velezrady prezidentem republiky, byl podán Senátem Parlamentu České republiky dne 5. března 2013.¹⁹ Jednou z námitek pro zastavení řízení bylo skončení mandátu

¹⁷ JIRÁSKOVÁ, V., Interpretace Ústavy České republiky a Ústavy Slovenské republiky: Evropeizace ústavních systémů. Praha: Univerzita Karlova v Praze, Právnická fakulta, 2007, str. 68 ISBN 978-80-87146-00-2

¹⁸ Tamtéž, str. 68 a násl.

¹⁹ Konkrétně se jednalo o skupinu pěti skutků, které měly zakládat deliktní jednání prezidenta republiky, a to – shrnuto – (1.) nedovršení ratifikace Rozhodnutí Evropské rady, kterým se mění čl. 136 Smlouvy o fungování EU, pokud jde o mechanismus stability v eurozóně, s jehož ratifikací vyslovily souhlas obě komory Parlamentu, dále (2.) byla prezidentu vytýkána nečinnost při obsazování postupně uvolňovaných míst soudců Ústavního soudu, (3.) vyhlášení aboliční části amnestie, (4.) nerespektování soudního

prezidenta republiky. Proto 27. března Ústavní soud zastavil řízení o velezradě bývalého prezidenta republiky.

„Rozsah odpovědnosti vlády za projevy učiněné prezidentem republiky při výkonu jeho funkce vymezeny Ústavou je ve srovnání s ústavní úpravou zakotvenou Ústavní listinou výrazně užší“²⁰.

Z toho nám tedy plyne závěr, že neodpovědný prezident je vázán vůlí orgánů, s nimiž kompetenci sdílí (zpravidla jde o vládu).

Odpovědnost vlády za konkrétní rozhodnutí prezidenta republiky, tedy její odpovědnost, jež vyplívá z kontrasignace těchto rozhodnutí předsedou vlády nebo jím pověřeným členem vlády,²¹ pak je oproti ústavní úpravě zakotvené Ústavní listinou podstatně omezena.

rozhodnutí ve věci návrhu na jmenování někdejšího justičního čekatele JUDr. Petra Langer, Ph.D. soudcem, a konečně (5.) byla prezidentu republiky vytýkána nečinnost při ratifikaci Dodatkového protokolu k Evropské sociální chartě.

²⁰ JIRÁSKOVÁ, V. Interpretace Ústavy České republiky a Ústavy Slovenské republiky: Evropeizace ústavních systémů. Praha: Univerzita Karlova v Praze, Právnická fakulta, 2007, s. 69 ISBN 978-80-87146-00-2

²¹ Čl. 63 odst. 4 Ústavy

4 Ke vztahu prezidenta republiky a vlády

Prezident republiky společně s Vládou České republiky tvoří dohromady Výkonnou moc ve státě. Lze říci, že oba dva subjekty ve výkonné moci si nejsou rovni. I když je prezident hlavou státu, ve výkonné moci je „hlavou“ Vláda. Můžeme tedy konstatovat, že Vláda má větší moc a vyplývá nám to i z toho že prezident republiky potřebuje k některým svým rozhodnutím součinnost vlády.

Naproti tomu konstatovat sílu prezidenta můžeme podle pravomocí, které má dle čl. 62 Ústavy, u nichž nepotřebuje součinnost vlády. I zde však není jeho rozhodnutí vždy ponecháno jen na jeho volné úvaze, ale je vázán stanoviskem jiného orgánu a ten nese i odpovědnost za toto rozhodnutí.²²

Pokud hovoříme o vztahu k moci výkonné respektive k Vládě České republiky, hovoříme především o odvolání předsedy a dalších členů vlády, přijímání demisí členů vlády, odvolání vlády a přijetí jejich demise a dále prezident republiky pověřuje vládu, jejich demisi přijal nebo odvolal, vykonáváním jejich funkcí prozatímně až do jmenování nové vlády.

4.1 Přehled ústavních kompetencí prezidenta republiky

Přehled kompetencí, které přísluší prezidentu republiky lze rozdělit na ty které má v rámci moci zákonodárné a na ty které má v rámci moci výkonné.

Přehled kompetencí není možné určit izolovaně, ale v kontextu ústavy a ústavního pořádku jako celku. Prezident republiky v režimu parlamentního systému není politickým hybatelem, nýbrž spíše moderátorem, má pouze zprostředkovanou demokratickou legitimitu a je z výkonu své funkce neodpovědný.

Současně zde platí, že každý systém se postupem času a vlastní činností vyvíjí. Nejinak je tomu i u systému ústavního, který se vyvíjí mj. v závislosti na proměnlivých vztazích ústavních orgánů. Trvají-li určité vzájemné vztahy dostatečnou dobu, dají vzniknout dohodám, které mohou získat větší význam, než má samostatný ústavní text.

²² Pavlíček, V., Hřebejk, J., Ústava a ústavní řád České republiky. 1 díl. Ústavní systém. 2. vyd, Praha: Linde, 1998, str. 220 ISBN 80-7201-110-3

Pravomoci prezidenta republiky můžeme dělit na reprezentativní, moderační a garanční podle obsahu.

Reprezentační povahu mají převážně pravomoce prezidenta republiky, které jsou obsaženy v čl. 63 odst. 1 Ústavy,²³ dále zde může zařadit i pravomoce podle čl. 62 Ústavy²⁴ a pravomoci které nám plynou ze zákona.²⁵ Mluvíme o klasických pravomocích prezidenta republiky jako nejvyššího reprezentanta státu.

Moderační povahu mají především pravomoc jmenovat a odvolat člena vlády a přijímat jejich demisi dále pravomoc rozpustit Poslaneckou sněmovnu. Při moderačních pravomocích lze můžeme hovořit o prezidentovi volnosti, pomocí nichž může prezident republiky přispět k hladkému řešení politických sporů.

Podstatné je dělení pravomocí prezidenta republiky na pravomoci:²⁶

1. Které náleží do výlučné pravomoci prezidenta republiky (nekontrasignované)
2. Které náleží prezidentu republiky s kontrasignací vlády (tzn. odpovědnost přebírá vláda)

4.2 Pravomoci, které náleží výlučně prezidentu republiky

Čl. 62 Ústavy nám stanovuje, že prezident republiky

- a) jmenuje a odvolává předsedu a další členy vlády a přijímá jejich demisi, odvolává vládu a přijímá její demisi,²⁷
- b) svolává zasedání Poslanecké sněmovny,
- c) rozpouští sněmovnu,
- d) pověřuje vládu, jejíž demisi přijal nebo kterou odvolal, vykonáním jejích funkcí prozatímně až do jmenování nové vlády,
- e) jmenuje soudce Ústavního soudu, jeho předsedu a místopředsedy,
- f) jmenuje ze soudců předsedu a místopředsedy Nejvyššího soudu,

²³ zastupuje stát na venek, sjednává a ratifikuje mezinárodní smlouvy, je vrchním velitelem ozbrojených sil, přijímá, pověřuje a odvolává vedoucí zastupitelských misí, vyhlašuje volby do Parlamentu, jmenuje a povyšuje generály, propůjčuje a uděluje státní vyznamenání, jmenuje soudce

²⁴ svolává zasedání Poslanecké sněmovny, podepisuje zákony

²⁵ jmenování rektorů a profesorů vysokých škol

²⁶ Gerloch, A., Hřebejk, J., Zoubek, V., Ústavní systém České republiky, Praha: Prospektrum 2002, str. 184 ISBN 80-7175-106-5

²⁷ O této pravomoci lze můžeme říci, že tato pravomoc je nejdůležitější pravomocí prezidenta republiky vůči moci výkonné.

- g) odpouští a zmírňuje tresty uložené soudem, nařizuje, aby se trestní řízení nezahajovalo, a bylo-li zahájeno, aby se v něm nepokračovalo, a zahlazuje odsouzení,
- h) má právo vrátit parlamentu přijatý zákon s výjimkou zákona ústavního,²⁸
- i) podepisuje zákony,
- j) jmenuje prezidenta a viceprezidenta Nejvyššího kontrolního úřadu,
- k) jmenuje členy bankovní rady České národní banky,
- l) vyhlašuje referendum o přistoupení České republiky k Evropské unii a jeho výsledek.

4.3 Právní moc prezidenta republiky, které podléhají kontrasignaci vlády

Podle čl. 63 odst. 3 Ústavy není potřeba kontrasignace k platnosti všech úkonů, které má prezident republiky, ale pouze k těm úkonům, které prezident republiky činí formou rozhodnutí, a jsou jimi:

- a. „Právní mocí zakotvených v čl. 63 odst. 1 Ústavy
- b. Právní mocí zakotvených běžnými zákony.²⁹

Kontrasignaci lze vyžadovat u aktů, které mohou být z povahy věci opatřeny fakticky podpisem předsedy nebo jím pověřeného člena vlády. „Předmětem kontrasignace tedy mohou být výhradně rozhodnutí prezidenta republiky v písemné formě, a to navzdory skutečnosti, že Ústava ani zákony ji provádějící platnost těchto rozhodnutí písemnou formou nepodmiňují“.³⁰

Za rozhodnutí prezidenta republiky, které podléhá kontrasignaci předsedy nebo jiného člena vlády, odpovídá podle čl. 63 odst. 4 Ústavy vláda jako celek.³¹ Kontrasignaci

²⁸ Právo použít suspenzivní veto, kterým může ovlivnit legislativní proces.

²⁹ Srov. nález Ústavního soudu Pl. ÚS 43/93 (Sb. N. u. ÚS, Svazek č. 1, nález č. 16, str. 113, 91/1994 Sb.).

³⁰ JIRÁSKOVÁ, V. Interpretace Ústavy České republiky a Ústavy Slovenské republiky: Evropeizace ústavních systémů. Praha: Univerzita Karlova v Praze, Právnická fakulta, 2007, s. 70 ISBN 978-80-87146-00-2

³¹ V rámci vládního návrhu novely Ústavy (sněmovní tisk č. 349/IV. volební období Poslanecké sněmovny) předkladatelé navrhovaly vypustit z čl. 54 Ústavy odstavec třetí, který zní: „Prezident republiky není z výkonu své funkce odpovědný“. Tuto změnu odvodnili pouhou „deklaratorní povahou“ tohoto ustanovení, které vzhledem k čl. 63 odst. 4 a čl. 65 odst. 1 Ústavy „ani zcela odpovídá skutečnosti“. Jelikož bylo v rámci předmětné novely Ústavy navrhováno ponechat v platnosti veškerá ustanovení týkající se trestní a ústavněprávní imunity prezidenta republiky, nemělo vypuštění tohoto ustanovení nic změnit na ústavněprávní odpovědnosti (za velezradu) a trestní imunitě prezidenta republiky. Návrh ponechával v platnosti také politickou odpovědnost vlády za kontrasignovaná rozhodnutí dle čl. 63 odst. 4 Ústavy. Jeho prostřednictvím rovněž neměla být dotčena ústavní úprava politické či právní odpovědnosti prezidenta republiky vůči jinému ústavnímu orgánu. Z toho tedy vyplývá, že jediným možným důsledkem

rozhodnutí prezidenta republiky, můžeme brát jako takovou pojistku proti neuváženému rozhodnutí hlavy státu.³²

Vláda má právo podpis odepřít. Odepře-li vláda kontrasignaci, nemůže takové rozhodnutí vstoupit v platnost.

Jako už bylo dříve řečeno, pravomoci prezidenta republiky můžeme dělit na dvě skupiny.

První skupina je obsažena přímo v Ústavě ČR a to v čl. 63 odst. 1, kdy prezident republiky:

- a) zastupuje stát na venek,
- b) sjednává a ratifikuje mezinárodní smlouvy; sjednávání mezinárodních smluv může přenést na vládu nebo s jejím souhlasem na její jednotlivé členy,
- c) je vrchním velitelem ozbrojených sil,
- d) přijímá vedoucí zastupitelských misí,
- e) pověřuje a odvolává vedoucí zastupitelských misí,
- f) vyhlašuje volby do Poslanecké sněmovny a do Senátu,
- g) jmenuje a povyšuje generály,
- h) propůjčuje a uděluje státní vyznamenání, nezmocní-li k tomu jiný orgán,
- i) jmenuje soudce,
- j) má právo udělovat amnestii.

Skupinu druhou najdeme v zákonech, které mohou prezidentu republiky světit novou kompetenci, ale vždy jen v režimu kontrasignace čl. 63 odst. 2: Prezidentovi republiky přísluší vykonávat i pravomoci, které nejsou výslovně v ústavním zákoně uvedeny, stanoví-li tak zákon.

Příklady pravomocí založených zákonem jsou například jmenování rektorů a profesorů veřejných vysokých škol, jmenování předsedy a místopředsedy Nejvyššího správního soudu, jmenování náčelníka Generálního štábu Armády ČR, rozhodování o mobilizaci, jmenování představitelů některých ústředních správních úřadů, u nichž je shledáváno vhodným oslabit vliv vlády apod.

vypuštění předmětného ustanovení by byla možnost vzniku odpovědnosti civilní za porušení výlučných pravomocí, jak jsou uvedeny v čl. 62 Ústavy. Zhledem k povaze občanskoprávní odpovědnosti jako odpovědnosti za způsobenou škodu, za bezdůvodné obohacování a z prodlení a vzhledem k charakteru pravomocí v čl. 62 Ústavy by však taková odpovědnost byla realizována jen velmi zřídka. Uvedený vládní návrh novely Ústavy přesto nebyl na 39. Schůzi Poslanecké sněmovny konané dne 15.12.2004 v rámci 3. Čtení schválen (hlasování č. 355).

³² JIRÁSKOVÁ, V. Interpretace Ústavy České republiky a Ústavy Slovenské republiky: Evropeizace ústavních systémů. Praha: Univerzita Karlova v Praze, Právnická fakulta, 2007, str. 73 ISBN 978-80-87146-00-2

Za rozhodnutí prezidenta republiky, které podléhá spolupodpisu předsedy vlády, odpovídá vláda.³³

4.4 Další pravomoci prezidenta republiky

Kromě uváděného výčtu pravomocí přísluší prezidentu České republiky ještě další řada oprávnění. Sama Ústava ČR nám uvádí, že prezident republiky je oprávněn účastnit se schůze vlády, vyžádat si zprávy od vlády nebo jejích členů a možnost projednávat s vládou nebo jejími členy otázky, které spadají do působnosti hlavy státu. Ústavní zákon č. 110/1998 Sb., o bezpečnosti České republiky, ve znění ústavního zákona č. 300/2000 Sb., doplňuje symetrické oprávnění účastnit se jednání Bezpečnostní rady státu a být o něm informován. Značný význam má oprávnění iniciovat řízení před Ústavním soudem, zvláště řízení o kontrole ústavnosti zákonů. Dále zde můžeme uvést, že prezident republiky může navrhnout Poslanecké sněmovně Parlamentu ČR kandidáty na funkce veřejného ochránce práv a jeho zástupce.³⁴

4.5 Pravomoc prezidenta jmenovat a odvolávat předsedu a další členy vlády a přijímat jejich demisi, odvolávat vládu a přijímat jejich demisi

*„Jmenování předsedy vlády je tradičním oprávněním hlav státu, jež má současně značný dopad na politický systém. I tam, kde jinak existuje univerzální kontrasignace aktů hlavy státu, se zde objevuje výjimka (samozřejmě to neplatí bezvýjimečně)“.*³⁵

V České republice není prezident republiky teoreticky omezen ve výběru předsedy vlády, přesto existují dva korektivy (nápravné prostředky). První korektiv je povinnost jmenovat předsedu vlády, který bude moci sestavit úspěšnou vládu při hlasování ve sněmovně o důvěře. Prezident republiky má možnost jmenovat někoho jiného než

³³ Čl. 63 Ústavy ČR

³⁴ Klíma, K., a kolektiv, Komentář k Ústavě a Listině. 1. díl. 1.vyd. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2009, str. 495 a násl. ISBN 978-80-7380-140-3

³⁵ Novák, M., Brunclík, M., Postavení hlavy státu v parlamentních a poloprezidentských režimech: Česká republika v komparativní perspektivě. 1.vyd. Praha: Dokořán, 2008, str. 246, 247 ISBN 978-80-7363-179-6

vítěze politické strany, pokud by hrozila od takové politické strany změna podstatných náležitostí demokratického právního státu (čl. 9 odst. 2 Ústavy).

Druhý korektiv má právní povahu; jde o oprávnění předsedy poslanecké sněmovny navrhnout ke jmenování předsedu vlády v případě, že vláda navrhovaná prezidentem republiky dvakrát po sobě neuspěla v hlasování o důvěře (čl. 68 odst. 4 Ústavy).

Jelikož po trojím neúspěchu může být Poslanecká sněmovna Parlamentu ČR rozpuštěna s důsledkem předčasných voleb, čelí riziku jmenování pro poslance nepřijatelných vlád jen proto, aby v nových volbách uspěla prezidentu republiky blízká politická strana.

Se jmenováním předsedy vlády je spojen snad jediný problém, vzniklý na přelomu let 1996/1997³⁶.

Pokud hovoříme o jmenování členů vlády tak tam má prezident republiky podstatně slabší roli. Jelikož členy vlády si vybírá předseda vlády, může prezident republiky pouze kandidáta vetovat, nemůže však nikoho doplňovat. Odmítnutí kandidáta bývá zřídka, jelikož hrozí možnost předsedy vlády na svůj úkol rezignovat, čímž by vyvolal politickou krizi. Na druhou stranu může prezident republiky navrhnout osoby a na předsedovi vlády pak je zda návrhu vyhoví či ne.

Ústava zde nepřipouští mnoho možností při volbě členů vlády.

Člen vlády je prezidentem odvolán na návrh předsedy vlády.³⁷ Prezidentu republiky nepřísluší uvážení stran toho, zda vyhoví či ne. V zásadě jediné, co může legitimně udělat, je jednat s předsedou vlády, ministrem navrženým k odvolání a dále i s představiteli zainteresovaných politických stran, k čemuž je třeba určitého, spíše však omezeného času. Trvá-li přesto předseda vlády na odvolání člena vlády, musí prezident republiky ministra odvolat.³⁸

Oproti tomu prezidentu republiky formálně přísluší u individuálních demisí, které nemusí přijmout.³⁹ Pokud by však ministr na své demisi trval a premiér by proti tomu nic neměl, těžko zde můžeme hovořit o tom, že by prezident trval na pokračování funkce.

³⁶ Tehdy totiž prezident V. Havel jmenoval předsedou vlády J. Tošovského, ač ten teprve o složení nové vlády vyjednával. Vedle předsedy vlády ve stavu demise se tak objevil předseda vlády nový, ovšem bez vlády. Stačilo přitom využít až do konce belgicko-nizozemské inspirace (Beyme 1999: 372-376, Bogdanor 1997: 170-172) a neformálně nejen pověřit předběžným sondováním J. Luxe (*informateur*), nýbrž též sestavováním vlády J. Tošovského (*formateur*). Pokud by „mise“, spočívající v sestavení vlády byla úspěšná, nic by nebránilo během jediného dne jmenovat předsedu vlády a jeho ministry, čímž by současně zaniklo pověření předchozí vlády k dočasnému výkonu funkcí.

³⁷ čl. 74 Ústavy ČR

³⁸ , M., Brunclík, M., Postavení hlavy státu v parlamentních a poloprezidentských režimech: Česká republika v komparativní perspektivě. 1.vyd. Praha: Dokořán, 2008, str. 248 ISBN 978-80-7363-179-6

³⁹ čl. 73 odst. 1 Ústavy ČR

*„Na rozdíl od demise členů vlády může mít demise vlády jako celku dvojitý charakter: může být povinná (po skončení první schůzky ze sněmovny po volbách, po vyslovení nedůvěry), nebo nepovinná (z jakéhokoliv jiného důvodu). V prvním případě musí prezident republiky demisi přijmout a vládu odvolat. Ve druhém případě může vést politická jednání obdobné povahy jako při demisi člena vlády (moderační funkce)“.*⁴⁰

4.6 Vykonávání některých pravomocí předsedou vlády místo prezidenta republiky

Předseda vlády vykonává za prezidenta republiky některé pravomoce, pokud se úřad prezidenta uvolní a to jak úmrtím, uplynutím volebního období a nový prezident ještě není zvolen, abdikace (dobrovolné vzdání se úřadu prezidenta republiky), obě komory Parlamentu se usnesou na tom, že prezident republiky není ze závažných způsobů schopen vykonávat svůj úřad a nakonec rozhodnutím Ústavního soudu o zbavení funkce prezidenta republiky.

Předsedovi vlády náleží vykonávat ty pravomoce prezidenta republiky, které podléhají kontrasignaci předsedy nebo jiného člena vlády, s výjimkou vyhlášení voleb do Poslanecké sněmovny a do Senátu a jmenování a povyšování generálů.

⁴⁰Novák, M., Brunclík, M., Postavení hlavy státu v parlamentních a poloprezidentských režimech: Česká republika v komparativní perspektivě. 1.vyd. Praha: Dokořán, 2008, str. 249, 247 ISBN 978-80-7363-179-6

5 Právomoci prezidenta republiky vůči Parlamentu České republiky

Vztah prezidenta republiky a Parlamentu je založeno na vzájemné spolupráci. Prezident může zasahovat do výkonu Parlamentu např. rozpuštění Poslanecké sněmovny, vetování zákonů. Naproti tomu Parlament může zasahovat do výkonu prezidenta jen výjimečně. Tím myslím par. 66 Ústavy, kdy se obě komory Parlamentu usnášejí na tom, že prezident není schopen ze závažných důvodů vykonávat svůj úřad. „Závažné důvody“ nám ale Ústava nikde nespecifikuje. Ústava nám dále ani neříká, jakou většinou Parlament toto ustanovení přijímá, lze se, ale můžeme obrátit na čl. 39 odst. 1 a 2 Ústavy který nám říká, jak komory Parlamentu hlasují.

5.1 Vztah k zákonodárství

Prezident nemá právo zákonodárné iniciativy známé z československé ústavné úpravy let 1960-1992.⁴¹

Prezident může předkládat podněty k nové zákonné úpravě v rámci svých návštěv v Poslanecké sněmovně, na jejichž schůzi má právo účastnit se. Tyto podněty prezidenta k zákonodárné úpravě, o nichž se zmiňovala již vládní důvodová zpráva k návrhu Ústavní listiny z roku 1920, však nejsou skutečnou zákonodárnou iniciativou a vláda či Parlament je mohou, ale i nemusí akceptovat. Zvláště pokud se chtějí včasnou akceptací prezidentových názorů vyhnout případnému prezidentskému vetu zákona. „V období první Československé republiky bylo pravidlem, že návrh zákona, který byl na pořadu jednání vlády, byl před zasedáním vlády doručen také Kanceláři prezidenta. Tato praxe se uplatňuje i dnes“.⁴²

5.2 Právomoc vrátit Parlamentu přijatý zákon

Typickou pravomocí prezidenta republiky vůči Parlamentu je vrátit Parlamentu přijatý zákon a právo navrhnout Ústavnímu soudu zrušení zákona. Dle čl. 50 odst. 1 Ústavy má právo suspenzivního veta a proto může prezident republiky vrátit přijatý

⁴¹ Čl. 52 odst. 1 Ústavy č. 100/1960 Sb. a čl. 45 odst. 1. Ústavního zákona č. 143/1968 Sb. o československé federaci.

⁴²Koudelka, Z., Prezident republiky, Praha: Leges, 2011, str. 97 ISBN 978-80-87212-95-0

zákon s výjimkou ústavního zákona s odůvodněním do patnácti dnů ode dne, kdy mu byl postoupen. Ústava nám říká, že zákon musí být vrácen s odůvodněním a nikde není psáno, jaký důvod to musí být, proto je na prezidentovi republiky jak to odůvodní. Pokud by tato situace nastala a prezident republiky vrátil Poslanecké sněmovně přijatý zákon, má Sněmovna možnost přehlasovat prezidentovo veto a to nadpoloviční většinou všech poslanců, čili nejméně 101 hlasy (čl. 50 odst. 2 Ústavy). Prezident republiky tu vystupuje jako ručitel řádu, strážce hodnot, na nichž spočívá náš stát. Proto může vrátit přijatý zákon, který podle něj je nepřijatelný. Prezident republiky svým vetem požaduje od Sněmovny, aby ještě jednou posoudili zákon a prokázala, že napadený zákon má potřebnou demokratickou legitimitu. Ač prezident republiky podle Ústavy České republiky musí přijatý i vrácený zákon podepsat v praxi se může setkat s přijatými zákony, které nemají podpis prezidenta republiky.⁴³ Jako příklad můžeme uvést, kdy tehdejší „prezident Václav Klaus, který zákon ze dne 13. dubna 2004 o zásluhách Edvarda Beneše⁴⁴ prostě nepodepsal, aniž by ho vrátil Parlamentu“⁴⁵ Pokud prezident republiky zákon nepodepíše, vrátí ho zpět Parlamentu. Absence podpisu hlavy státu pod přijatým zákonem zjevně postrádá právního významu. Ze zákona nám zde vzniká rozpor. Na jedné straně zde máme § 107 zákona č. 90/1995 Sb. jednací řád Poslanecké sněmovny kdy se dočteme „*Podepíše-li prezident republiky přijatý zákon, nebo vrátí-li prezident republiky Sněmovně přijatý zákon a Sněmovna na vráceném zákonu setrvá, zašle předseda Sněmovny zákon k podpisu předsedovi vlády*“. Naproti tomu Ústava České republiky nám říká v čl. 51 Ústavy, kdo podepisuje zákony. Jelikož nejdříve zákon podepisuje předseda Poslanecké sněmovny, následně je zákon zaslán k podpisu prezidentu republiky a nakonec je zaslán k podpisu předsedovi vlády. Nastane-li situace, že prezident navrhovaný zákon vrátí Poslanecké sněmovně s uplatněním suspenzivního veta a sněmovna přehlasuje jeho veto, posílá přijatý zákon k podpisu předsedovi vlády. Podle Ústavy by ale musel předseda Vlády po svém podpisu poslat přijatý zákon zpět prezidentu republiky k podpisu. Zde nám nastává otázka, zda vůbec institut, kdy má prezident republiky právo vrátit Parlamentu zákon se kterým nesouhlasí k něčemu je, když ho Parlament může kdykoliv přehlasovat. Prezidentské veto zde nutně selhává. Já se přikláním k názoru, že pokud

⁴³Koudelka, Z., Prezident republiky, Praha: Leges, 2011, str. 102 ISBN 978-80-87212-95-0
Jirásek, J., Ústavní základy organizace státu. 1. vyd. Praha: Leges, 2013 str. 195 ISBN 978-80-87576-57-1

⁴⁴ Zákon č. 292/2004 Sb.

⁴⁵ Hloušek, V., Šimíček, V., Výkonná moc v ústavním systému České republiky. 1. vyd. Brno: Masarykova univerzita v Brně; Mezinárodní politologický ústav Masarykovy univerzity, 2004, Str. 77 ISBN 80-210-3611-7

už prezident republiky takovou pravomoc má, měla by se nějakým způsobem zvýšit kritéria přehlasování prezidentova veta.

Prezident republiky je ručitelem řádu, a proto shledá-li, že zákon je nejen hodnotově chybný, ale dokonce je v rozporu s chráněným ústavním pořádkem, může proti takovému zákonu použít ještě jeden nástroj, a tím je návrh Ústavnímu soudu na zrušení zákona (§ 64 odst. 1 zákona o Ústavním soudu).

Pravomoc prezidenta republiky podávat návrhy Ústavnímu soudu na zrušení zákonů je pojistkou ústavnosti.

5.3 Prezident svolává zasedání Poslanecké sněmovny a Senátu

Prezident svolává Poslaneckou sněmovnu tak, aby se zasedání započalo nejpozději 30. dnem po dni voleb. Tento akt však je nahraditelný uplynutím doby přímo z Ústavy, neboť v případě, že ji prezident nesvolá, Poslanecká sněmovna se sejde třicátým dnem po dni voleb.

Pokud hovoříme o svolání Senátu, tak prezident republiky svolává zasedání Senátu podle čl. 107 odst. 2 Ústavy.

5.4 Rozpuštění Parlamentu České republiky

Senát České republiky nemůže být rozpuštěn

Prezident má právo rozpustit Poslaneckou sněmovnu:

- jestliže nevyslovila důvěru nově jmenované vládě, jejíž předseda byl jmenován na návrh předsedy Poslanecké sněmovny. Jde tedy o vládu, která byla jmenována jako třetí. Oprávnění prezidenta republiky je vázáno jen na nevyslovení důvěry u nově jmenované vlády.
- jestliže se Poslanecká sněmovna do 3 měsíců neusnese o vládním návrhu zákona, s jehož projednáním spojila vláda otázku důvěry,
- jestliže zasedání Poslanecké sněmovny bylo přerušeno po dobu delší, než je přípustné
- Poslanecká sněmovna nebyla po dobu delší 3 měsíců usnášeníschopná, ačkoliv zasedání nebylo přerušeno a ačkoliv byla v té době opakovaně svolána ke schůzi.

Jedná se o pravomoc, kterou prezident republiky činí samostatně bez kontrasignace. Roku 2009 tehdejší prezident Václav Klaus podepsal novelu Ústavy, která stanovila, že prezident rozpustí Poslaneckou sněmovnu, jestliže jej ta o to požádá usnesením přijatým alespoň třemi pětinami všech poslanců.⁴⁶ Zatímco předchozí případy rozpuštění Poslanecké sněmovny jsou na volné úvaze prezidenta, tento případ je formulován striktněji. Prezident by zde měl vyhovět žádosti Poslanecké sněmovny, pokud je splněn ústavní proces přijetí. Nicméně i zde platí, že jde o nekontrasignované rozhodnutí, za které je prezident právně odpovědný pro velezradu a má tedy možnost posoudit, zda jsou naplněny ústavní podmínky takového kroku.⁴⁷ V parlamentní demokracii jsou předčasné volby legitimním obnovením zákonodárné moci. Dojde-li k vládní krizi, jsou nové volby běžné. Zkrácení volebního období je z pohledu demokratické legitimacy jiné kvality než jeho prodloužení, neboť rozhodnutí se dává do rukou suveréna – lidu. Listina základních práv a svobod vylučuje možnost prodloužení volebního období⁴⁸ ne zkrácení, ale i zde můžeme nalézt výjimku a to v době mimořádné.⁴⁹

5.5 Prezident se může zúčastnit jednání komor a žádat o udělení slova

Toto oprávnění se vztahuje na plénum i výbory a komise. Prezident může vystoupit např. s projevem o základních politických otázkách. Jde o klasické oprávnění známé z ústavní praxe Spojených států amerických přejaté do československé i slovenské ústavní tradice.

Ústava České republiky toto právo přímo vysloveno nemá, ale zahrnuje ho pod obecné oprávnění prezidenta účastnit se schůzí obou komor Parlamentu a právo udělení slova, kdykoliv o něj prezident republiky požádá.⁵⁰

⁴⁶ čl. 35 odst. 2 Ústavy ČR ve znění ústavního zákona č. 319/2009 Sb.

⁴⁷ Koudelka, Z., Prezident republiky, Praha: Leges, 2011, str. 94 a násl. ISBN 978-80-87212-95-0

⁴⁸ čl. 21 odst. 2 LZPS

⁴⁹ čl. 10 ústavního zákona č. 110/1998 Sb., O bezpečnosti ČR

⁵⁰ Jirásek, J., a kolektiv, Ústavní základy organizace státu, Praha: Leges, 2013, str. 197 ISBN 978-80-87576-57-1

5.6 Vykonávání některých pravomocí předsedou Poslanecké sněmovny místo prezidenta republiky

Jak už jsem uvedl v minulé kapitole je možno, aby Poslanecká sněmovna České republiky respektive předseda Poslanecké sněmovny vykonával některé pravomoci místo prezidenta republiky. O této možnosti nám říká čl. 66 Ústavy.

Předsedovi Poslanecké sněmovny náleží: jmenování a odvolání předsedy a členy vlády, přijímání jejich demise, svolávání zasedání Poslanecké sněmovny, rozpuštění Poslanecké sněmovny, pověřování vlády, jejichž demisi přijal nebo odvolal, vykonáváním jejich funkcí prozatímně až do jmenování nové vlády, jmenování soudců Ústavního soudu, jeho předsedu a místopředsedy, jmenování členů Bankovní rady České národní banky a vyhlašování voleb do Senátu.

Nastane-li situace, že je Poslanecká sněmovna rozpuštěna, připadli by tyto pravomoci předsedovi Senátu.

6 Ke vztahu prezidenta republiky a soudů

6.1 Ústavní soud

Prezident jmenuje soudce Ústavního soudu se souhlasem Senátu a to na dobu 10 let. Pokud se Senát do 60 dnů od návrhu prezidenta nevyjádří, platí, že souhlas byl dán. Složením slibu do rukou prezidenta republiky se soudce Ústavního soudu ujímá své funkce.⁵¹ Ze soudců Ústavního soudu jmenuje předsedu a dva místopředsedy Ústavního soudu. Prezident nemůže odvolat soudce Ústavního soudu. Zatímco odvolání soudce je možné na základě kárného řízení plénem Ústavního soudu.⁵² „Prezident je aktivně legitimován pro podání návrhu k Ústavnímu soudu, a to ve věci řízení o zrušení zákona, přezkumu ústavnosti mezinárodní smlouvy a zrušení usnesení Parlamentu podle čl. 66 Ústavy o neschopnosti prezidenta vykonávat úřad, pasivně je legitimován ve věci řízení o ústavní žalobě proti prezidentu republiky“.⁵³

6.2 Obecné soudy, včetně Nejvyššího správního soudu

Prezident jmenuje s kontrasignací předsedy nebo jiného člena vlády soudce obecných soudů. Soudci jsou jmenováni na neomezenou dobu; svůj slib skládají do rukou prezidenta republiky. Soudce musí splňovat předpoklady podle zákona č. 6/2002 Sb., o soudech a soudcích. Prezident nemůže soudce odvolat. Sesadit soudce může prezident republiky jen tehdy, podá-li návrh Nejvyššímu správnímu soudu na zahájení kárného řízení.⁵⁴

6.3 Předsedové a místopředsedové soudů

Prezident jmenuje předsedu a místopředsedy Nejvyššího soudu bez kontrasignace přímo na základě Ústavy. Předsedu a místopředsedu Nejvyššího správního soudu, vrchních a krajských soudů jmenuje s kontrasignací na základě obyčejných zákonů.

⁵¹ čl. 85 odst. 1 Ústavy ČR

⁵² § 144 zákona č. 182/1993 Sb., o Ústavním soudu

⁵³ Koudelka, Z., Prezident republiky, Praha: Leges, 2011, str. 137 ISBN 978-80-87212-95-0

⁵⁴ (§ 8 odst. 2 písmeno a) zákona č. 7/2002 Sb., o řízení ve věcech soudů, státních zástupců a soudních exekutorů ve znění zákona č. 314/2008 Sb.)

Důvod odlišné úpravy z hlediska kontrasignace u Nejvyššího správního soudu a její absence u Nejvyššího soudu je v tom, že Nejvyšší správní soud byl včleněn do ústavy až při projednávání její předlohy ve výborech České národní rady a navrhovatel nepromítl příslušnou změnu do pravomoci prezidenta.

Prezident může jmenovat předsedy a místopředsedy Nejvyššího a Nejvyššího správního soudu jen ze soudců těchto soudů. To je v případě Nejvyššího správního soudu stanoveno přímo v zákoně. Prezidentovo ústavní právo jmenovat předsedu a místopředsedy Nejvyššího soudu ze soudců a nejen soudců Nejvyššího soudu bylo výkladem Ústavního soudu omezeno tak, že pokud má být nový předseda mimo Nejvyšší soud ministrem spravedlnosti se souhlasem stávajícího předsedy Nejvyššího soudu, jenž se může tomuto přeložení svého možného budoucího nástupce úspěšně bránit.

Prezident nemůže předsedy a místopředsedy soudu odvolat. Tuto možnost měl, umožňoval mu to ústavní zákon 6/2002 Sb. Jelikož ale byla počátkem roku 2006 odvolána předsedkyně Nejvyššího soudu Iva Brožová, které se tento verdikt nelíbil, proto podala ústavní stížnost o zrušení části zákona, která odvolávání předsedů a místopředsedů umožňovala.⁵⁵ Ústavní soud stížnosti vyhověl a tuto pravomoc prezidentu odejmul. Nyní prezident republiky nemůže odvolat ani jeho předsedu a místopředsedy. Na základě výslovné zákonné úpravy jsou soudci sesaditelní jen Nejvyšším správním soudem v kárném řízení, kde prezidentu přísluší právo, ale ne monopolně, kárného žalobce. Původně bylo právo prezidenta odvolat předsedu Nejvyššího soudu uznáváno na základě zásady, že není-li jiná úprava pro odvolání, má právo odvolat ten, který jmenuje. Navíc toto právo prezidenta zakotvoval přímo i obyčejný zákon.⁵⁶

6.4 Prezidentovo oprávnění zasahovat do moci soudní

Prezident republiky má pravomoc zasahovat do rozhodnutí orgánů činných v trestním řízení (zejména soudu). Sama Ústava uvádí pravomoc prezidenta republiky odpouštět či zmírňovat trest uložený soudem nebo zahlazovat odsouzení (čl. 62 písm. g) Ústavy).

⁵⁵ Pl.ÚS 18/06 - 397/2006 Sb. o odvolávání funkcionářů obecných soudů orgány moci výkonné - souvislost s kauzou odvolání předsedkyně Nejvyššího soudu.

⁵⁶ Koudelka, Z., Prezident republiky, Praha: Leges, 2011, str. 138 a násl. ISBN 978-80-87212-95-0

Pokud jde o princip dělby moci, zde prezident vyvažuje moc soudní. Zde by mohla nastat otázka, zda by institut udělování milosti neměl podléhat kontrasignaci člena vlády, tak jako je tomu u udělování amnestie. Jednak by dva podpisy znamenaly vyšší míru zabezpečení zneužívání pravomoci a na druhou stranu by za omilostnění měl nést někdo (vláda) odpovědnost.

6.5 Pravomoc prezidenta republiky udělovat milost a amnestii

Čl. 62 písmeno g) Ústavy zmocňuje prezidenta republiky udělovat milosti. Smyslem takové milosti má být napravení tvrdosti způsobené důslednou aplikací zákona soudem. Milost v užším slova smyslu chápeme jako individuální právní akt prezidenta republiky, který směřuje k jedné konkrétní osobě. Prezident může udělit milost bez ohledu, v jakém stádiu se trestní řízení nachází.

V případě milost zde můžeme určit tři základní formy:

1. Agraciace – znamená promíjení trestu a to buď celého anebo jeho zbytku. Účinkem agraciace je odpuštění a zmírnění trestu uloženého soudem, netýká se to však následků trestu. Agraciace se pak nemůže stahovat na ochranná opatření.
2. Abolice – tímto výrazem může definovat jako milost nezahájením trestního řízení anebo nepokračování v něm. Účinkem abolice je že trestní stíhání se nezahájí a pokud se zahájilo tak aby se v něm nepokračovalo.
3. Rehabilitace – lze rozumět jako odstranění nepříznivých následků uloženého nebo vykonaného trestu. Odsouzení je tak zahlazeno a odsouzený se považuje za bezúhonnou osobu.

V případě udělení milosti ve formě abolice (trestní stíhání nesmí být zahájeno a bylo-li zahájeno, nesmí se v něm pokračovat) může nastat situace, kdy obviněný odmítne milost prezidenta republiky a bude trvat na pokračování trestního stíhání. Trestní stíhání pak musí pokračovat. Někomu se však může zdát lepší být osvobozen tím, že soud rozhodne o jeho nevině. Ale nastane-li situace že přeci jenom soud rozhodne o vině; nemůže mu již soud uložit trest, ale může mu však uložit povinnost k nákladům trestního řízení.

Prezident republiky svým rozhodnutím ze dne 29. Listopadu 2013 č. 378/2013 Sb., o přenesení pravomoci v řízení o udělování milosti, přenáší svoji pravomoc na ministra spravedlnosti. Podle mého názoru, pokud už prezident republiky jednou

takovou pravomoc má, tak nevidím důvod, proč se jí zbavovat. Jestliže tuto možnost mu Ústava jednou dala, tak by jí měl vykonávat osobně a ne ji na někoho přenášet.

Naproti tomu zde máme institut amnestie. Ústava nám říká, že podle čl. 63 písm. k) prezident republiky má právo udělovat amnestii. Tento akt, ale podléhá kontrasignaci předsedy vlády nebo jiného pověřeného člena vlády. Amnestie je akt aplikace práva, který vykazuje určité normativní prvky. Vyhlášení amnestie je závazné pro všechny orgány činné v trestním řízení. Akt amnestie směřuje k hromadné povaze, což znamená, že se nevztahuje pouze na jednu osobu, jako tomu bylo při milosti, ale vztahuje se na určité množství osob. Osoby, kterých se má tato amnestie týkat, však musí splňovat určité podmínky, které jsou v amnestijním rozhodnutí. Amnestii stejně jako milost může prezident uložit pouze v soudně trestních věcech.⁵⁷

I v případě amnestie může hovořit o formách:

1. Agraciace – promíjet a zmírňovat tresty
2. Rehabilitace – odstraňovat nebo zmírňovat nepříznivé právní následky odsouzení
3. Abolice – nařizovat aby se trestní stíhání nezačalo a bili-li zahájeno aby se v něm nepokračovalo

Amnestií se v naší zemi událo mnoho. První amnestii můžeme datovat 5. listopadu 1918 nařízením národního výboru a poslední, která se „zatím“ odehrála v České republice, proběhla 1. ledna 2013 Václavem Klausem tehdejším prezidentem u příležitosti 20. výročí osamostatnění České republiky.⁵⁸

Rozhodnutí ať hovoříme o milosti nebo o amnestii, které je kontrasignované už nelze zrušit.

⁵⁷ Koudelka, Z., Prezident republiky, Praha: Leges, 2011, str. 149 a násl. ISBN 978-80-87212-95-0

⁵⁸ podle odhadů se amnestie týkala kolem 32 000 osob

7 Ke vztahu prezidenta republiky k dalším orgánům

7.1 Bankovní rada České národní banky

Jmenování členů Bankovní rady je ústavním právem prezidenta, které nepodléhá kontrasignaci. Zákon o ČNB však výslovně uvádí, že Bankovní rada ČNB tvoří guvernér, dva viceguvernéři a čtyři další členové. Členové bankovní rady jsou jmenováni na dobu šesti let; nikdo nesmí zastávat funkci člena Bankovní rady více než dvakrát.

Prezident republiky může odvolat člena Bankovní rady ze zákonných důvodů.⁵⁹

V případě odvolání guvernéra má tento odvolaný guvernér nebo Rada guvernérů při Evropské centrální bance právo přezkoumat rozhodnutí prezidenta Soudním dvorem Evropské unie. Jde o ojedinělý případ, kdy rozhodnutí prezidenta může přezkoumávat Soudní dvůr Evropské unie z toho důvodu, že guvernéři centrálních bank jsou zároveň členy Rady guvernérů Evropské centrální banky, včetně státu mimo eurozónu.⁶⁰

7.2 Nejvyšší kontrolní úřad

Prezident republiky jmenuje na návrh Poslanecké sněmovny prezidenta a viceprezidenta Nejvyššího kontrolního úřadu, přijímá jejich slib. Na návrh Poslanecké sněmovny je může odvolat, nevykonává-li svou funkci po dobu 6 měsíců či na základě rozhodnutí Kárné komory Nejvyššího kontrolního úřadu.

⁵⁹ (§ 6 zákona č. 6/1993 Sb., o České národní bance).

⁶⁰ Koudelka, Z., Prezident republiky, Praha: Leges, 2011, str. 153 a násl. ISBN 978-80-87212-95-0

8 Jmenovací pravomoc

Jak už bylo dříve řečeno, prezidentu republiky náleží jmenovací kompetence. Hlava státu podle ústavních i běžných zákonů obsazuje jmenováním řadu pozic, jak ve složce výkonné tak i soudní, ale i jinde (ČNB, rektori VŠ). Zde může určit tři druhy modelů jmenování:

1. prezident republiky jmenuje na návrh jiného orgánu
2. prezident republiky jmenuje se souhlasem jiného orgánu
3. prezident republiky jmenuje bez součinnosti s jiným orgánem

Tyto modely se navzájem od sebe liší.

Ad 1: stanoví-li právní předpis, že prezident republiky jmenuje na návrh jiného orgánu, převažuje spíše jeho reprezentující úloha, a tudíž můžeme hovořit spíše o tom, že prezidentův akt dodává určitou prestiž, nikoliv rozhodnutí fakticky tvořit. Příklad zde můžeme uvést jmenování předsedy vlády na návrh předsedy Poslanecké sněmovny po dvou neúspěšných pokusech (čl. 68 odst. 4 Ústavy).

Stejně hovoříme i o opačném procesu: pokud prezident republiky odvolává na návrh jiného orgánu, je tímto návrhem vázán obdobně.

Ad 2: hovoříme-li o jmenování se souhlasem jiného orgánu, má prezident republiky podstatně širší prostor pro uvážení. Konkrétně zde můžeme zmínit jmenování soudců Ústavního soudu se souhlasem Senátu a dále jmenování generálů či soudců s kontrasignací vlády.

U jmenování soudců Ústavního soudu lze hovořit o parlamentním schválení jako o kontrolním prvku, který je projevem dělby moci. Z toho nám vyplývá, že pokud souhlas ke jmenování určitého kandidáta nezíská, je povinen bez zbytečného odkladu navrhnout jiného.

V případě jmenování generálů či soudců s kontrasignací vlády přebírá vláda veškerou zodpovědnost (čl. 63 odst. 4) což může vést k závěru, že by nad (ne)vydáním rozhodnutí měla mít větší kontrolu.

Ad 3: *„jmenování bez součinnosti s jiným orgánem jsou v našem ústavním systému výjimečné, konkrétně jde o jmenování předsedy vlády, funkcionářů Ústavního a Nejvyššího soudu (ze soudců těchto soudů) a členů Bankovní rady. Z hlediska platného práva je při tomto druhu jmenování personální uvážení prezidenta republiky*

omezeno pouze tím, zda konkrétní osoba splňuje podmínky dané zákonem pro danou pozici⁶¹. Jinak však je to pouze na hlavě státu koho si vybere.⁶¹

⁶¹ Kudrna, J., Ústavní postavení prezidenta republiky a způsob jeho volby. 1. vyd. Praha : Karolinum, 2012 str. 36 a násl. ISBN 978-80-246-2670-3

9 Výčet některých pravomocí prezidenta republiky

9.1 Prezident republiky uděluje státní vyznamenání

Prezident Miloš Zeman „zatím“ za dobu své funkce prezidenta republiky udělil 62 státních vyznamenání.

Řádovými dny, kdy jsou udělována státní vyznamenání, jsou 1. leden a 28. říjen.

Návrhy osob na udělení nebo propůjčení státního vyznamenání navrhuje prezidentu republiky vláda, Poslanecká sněmovna nebo Senát, ale nastává nám i situace, kdy prezident jméno navrhne sám, jako tomu bylo u hodně diskutovaného ocenění „příznivců“ prezidenta republiky Lucie Bílé (Medaile Za zásluhy) a Filipa Renče (Medaile Za zásluhy) kdy bylo hodně mediálně probíráno, zda si někteří z oceněných vůbec státní vyznamenání zaslouží. Někteří politologové nazývají udělování státních vyznamenání za dobu socialistického Československa „kdy kdo nebyl umělec tak jako by nebyl.“ I já se přikláním k názoru, že pokud má být někdo oceněn tak opravdu takový člověk, který si to zasloužil a který se nějakým způsobem zasloužil o udělení takového vyznamenání a ne jenom, že podporoval a sympatizoval aktuálního prezidenta republiky.

Z tohoto pohledu lze říci, že prezident republiky má docela silné postavení ve státu, jelikož může státní vyznamenání udělit téměř, komu bude chtít.

Ať už to bude Řád Bílého lva či Řád Tomáše Garrigua Masaryka nebo Medaile Za hrdinství či Medaile Za zásluhy.

Nastává nám zde otázka, do jaké míry lze prezidentovi republiky umožnit volnou ruku při udělování státních vyznamenání, když uděluje vyznamenání osobám, které si podle některých vůbec nezaslouží dostat státní vyznamenání.

Můj názor na to je asi takový, že jednoznačně nemůžeme říct, že nějak prezident republiky zneužívá svoji pravomoc. I když na druhou stranu voliči si zvolili v přímých volbách svého „vůdce“ a teď se jin nelíbí, jak rozhoduje. Holt se každému nezavděčí. Prezident republiky jistě oceňuje osoby, které si to zaslouží, ale občas se stane, že holt ocení někoho, komu se to nelíbí. Je nutno říci, že takové situace, kdy prezidenti republiky ocenili „svého člověka“ se dělala u mnoha předešlých prezidentů a pokud se něco nezmění, tak je pravděpodobné že následující prezidenti také vyznamenají, koho oni budou chtít.

Prezident republiky už jednou takovou pravomoc má a já osobně si myslím, že tuto pravomoc nijak zvlášť nezneužívá. Proto nevidím problém, proč by se mělo něco v tomto smyslu měnit. Je pravda, že někdy hlava státu „šlápne vedle“, ale převažují tu situace, kdy prezident významné uděluje po právu tomu, kdo si to zaslouží.

9.2 Pravomoc prezidenta republiky zastupovat stát navenek

Pravomoc prezidenta republiky zastupovat stát navenek najdeme v čl. 63 odst. 1 písmeno a) Ústavy.

Při zastupování státu navenek v užším smyslu, jež se rozumí reprezentace státu v právních vztazích mezi státy, nepřísluší prezidentu republiky pouze výkon reprezentační činnosti, ale především výkon veškerých činností vyplívajících z jeho postavení hlavy státu jakožto reprezentanta státu, který bez plné moci⁶² jedná jménem státu v mezinárodních stycích, přičemž všechny jeho úkony se pokládají za úkony státu.

Postavení prezidenta republiky v mezinárodních vztazích upravuje obecné mezinárodní právo⁶³. „*Mimo území ČR používá prezident republiky, jako hlava státu tradičně výsad a imunit*“.⁶⁴

Prezidentu na základě mezinárodního práva přísluší i některá čestná práva.

Rozhodnutí, která přísluší prezidentu republiky učinit při této pravomoci, vyžadují ke své platnosti kontrasignaci člena vlády. Ostatní projevy učiněné při výkonu pravomoci kontrasignaci nevyžadují.⁶⁵

Prezident republiky je povinen při výkonu pravomoci zastupovat stát navenek postupovat v souladu se stanoviskem vlády.⁶⁶

⁶² Dle čl. 7 odst. 2 písm. a) Vídeňské úmluvy o smluvním právu (vyhlášena vyhláškou ministra zahraničních věcí č. 15/1988 Sb. ze dne 4. Zář 1987) se z titulu svých funkcí a bez předložení plné moci za zástupce svého státu považuje, *inter alia*, hlavy států, předsedové vlád a ministři zahraničních věcí, a to pro všechny úkony souvisící se sjednáváním smlouvy.

⁶³ Potočný, M., Mezinárodní právo veřejné, zvláštní část, 2. vyd. Praha: C. H. Beck, 1999, str. 145. ISBN 80-7179-188-1

⁶⁴ Klíma, K., Jirásek, J., Pocta Jánů Gronsému, Plzeň : Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2008, str. 176 ISBN 978-80-7380-094-9

⁶⁵ Na základě Ústavní listiny dle § 68 podléhali kontrasignaci veškeré projevy prezidenta republiky učiněné při výkonu předmětné pravomoci.

⁶⁶ Každou zahraniční cestu prezidenta republiky schvaluje na návrh Ministerstva zahraničních věcí vláda. Náklady na návštěvy prezidenta republiky v zahraničí a návštěvy jeho zahraničních partnerů v České republice jsou v souladu s usnesením vlády ze dne 25.5.2000 hrazeny z rozpočtové položky pro vrcholné nápěvy. Vláda v uvedeném usnesení stanovila rovněž iobviklý počet příslušníků delegace a příslušníků doprovodu, včetně možné účasti manželky prezidenta republiky.

9.3 Pravomoc prezidenta republiky přijímat, pověřovat a odvolávat vedoucí zastupitelských misí

Pravomoc prezidenta republiky přijímat vedoucí zastupitelských misí najdeme v čl. 63 odst. 1 písmeno d) a e)

Ze základního práva suverénního státu na diplomatické styky s jinými státy vyplívá pravomoc prezidentu republiky

- Přijímat vedoucí zastupitelských misí
- Pověřovat a odvolávat vedoucí zastupitelských misí

Diplomatické styky jsou upraveny Vídeňskou úmluvou o diplomatických stycích⁶⁷.

Funkcí diplomatických misí je

- a. *„Zastupovat vysílající stát ve státě přijímajícím*
- b. *Chránit zájmy vysílajícího státu a jeho příslušníků ve státě přijímajícím v rozsahu dovoleném mezinárodním právem*
- c. *Vést jednání s vládou přijímajícího státu*
- d. *Zjišťovat všemi zákonnými prostředky podmínky a vývoj v přijímajícím státě a podávat o nich zprávy vládě vysílajícího státu.*
- e. *Podporovat přátelské vztahy mezi vysílajícím a přijímajícím státem a rozvíjet jejich hospodářské, kulturní a vědecké styky“⁶⁸*

Prezident republiky přijímá vedoucí zastupitelských misí podle čl. 63 odst. 1 písmeno d) Ústavy při příležitosti odevzdání pověřovací listiny, čímž se vedoucí zastupitelské mise oficiálně ujímá své funkce anebo při příležitosti ukončení diplomatické mise.

Obsahem pravomoci prezidenta republiky pověřovat a odvolávat vedoucího zastupitelských misí jsou všechny úkony, které prezident republiky vykoná, aby pověřená osoba byla v cizím státě připuštěna za vedoucího zastupitelské mise. Dále jsou obsahem pravomoci úkony vyžadované k obnovení zastupitelské mise, jež byla formálně ukončena a v poslední řadě úkony, které přísluší hlavě státu v případech, kdy

⁶⁷ Vídeňská úmluva o diplomatických stycích byla ratifikována prezidentem republiky dne 27.3.1936 a vyhlášena ve Sbírce zákonů pod č. 157/1964 Sb.

⁶⁸ Klíma, K., Jirásek, J., Pocta Jánů Gronsému, Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2008, str. 185 ISBN 978-80-7380-094-9

vedoucí zastupitelské mise musí ukončit svou činnost na základě rozhodnutí přijímajícího státu⁶⁹.

„Odvolání vedoucího zastupitelské mise je možné na základě rozhodnutí prezidenta republiky prostřednictvím odvolací listiny (letres de rappel), která je odevzdávána hlavě přijímajícího státu“⁷⁰.

Rozhodnutí prezidenta republiky o pověření a o odvolání vedoucího zastupitelské mise vyžaduje ke své platnosti spolupodpis předsedy vlády nebo jím pověřeného člena vlády.

9.4 Prezident republiky jako vrchní velitel ozbrojených sil

Prezident republiky je vrchním velitelem ozbrojených sil. Funkce vrchního velitele ozbrojených sil je více rozebrána v zákonech č. 219/1999 Sb., o ozbrojených silách České republiky a zákoně č. 585/2004 Sb., o branné povinnosti a jejím zajišťování. V souladu se zákonem č. 219/1999 jmenuje prezident republiky velitele, náčelníky a jiné vedoucí funkcionáře ozbrojených sil, přímo na základě zákona jmenuje a odvolává náčelníka Vojenské kanceláře prezidenta republiky a náčelníka Generálního štábu Armády ČR.

Prezident republiky jako vrchní velitel ozbrojených sil schvaluje základní vojenské řády, propůjčuje bojové prapory.

I když je prezident republiky vrchním velitelem ozbrojených, podle ústavního zákona č. 110/1998 Sb., o bezpečnosti České republiky, mu výsada vyhlašovat válečný stav, stav ohrožení ani stav nouze nepřísluší. Podle čl. 43 odst. 1 přísluší vyhlášení válečného stavu Parlamentu.

Prezident republiky má dále pravomoci úzce souvisejícími vůči Bezpečnostní radě státu podle čl. 9 odst. 3 ústavního zákona č. 110/1998 Sb.⁷¹

Jmenování a povyšování generálů prezidentem republiky patří mezi pravomoci, které jsou hlavě státu dány s funkcí vrchního velitele ozbrojených sil.

⁶⁹ Pavlíček, V., Hřebejk, J., Ústava a ústavní řád ČR – Komentář, 1. Díl – Ústavní systém. 2. vyd. Praha: Linde, 1998, str. 233 ISBN 80-7201-110-3

⁷⁰ Klíma, K., Jirásek, J., Pocta Jánů Grons kému. 2. vyd. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2008, str. 186 ISBN 978-80-7380-094-9

⁷¹ Klíma, K., a kolektiv, Komentář k Ústavě a Listině 1. Díl. 2. vyd. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2009, str. 489 a násl. ISBN 978-80-7380-140-3

9.5 Prezident republiky vyhlašuje referendum o přistoupení České republiky k Evropské unii

„Ústavní zákon č. 515/2002 Sb., o referendu o přistoupení České republiky k Evropské unii, svěřil ve svém čl. 1 odst. 4 prezidentu republiky oprávnění vyhlašovat referendum a jeho výsledek a to obdobným způsobem jakým se vyhlašují zákony. Vyhlášení referenda ve Sbírce zákonů (§ 4 prováděcího zákona č. 114/2003 Sb.) byl zahájen proces jeho přípravy, přičemž samo vyhlášení se mělo dít buď bez návrhu, nebo na návrh“.⁷²

⁷² Klíma, K., a kolektiv, Komentář k Ústavě a Listině 1. Díl. 2. vyd. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2009, str. 480 ISBN 978-80-7380-140-3

10 Vznik mandátu prezidenta republiky

10.1 Nepřímá volba prezidenta republiky

Prezident České republiky byl volen až do roku 2012 Parlamentem, tedy Poslaneckou sněmovnou a Senátem, na jejich společné schůzi. V prvním kole volby bylo pro zvolení některého z kandidátů na prezidenta nutno dosáhnout v každé z komor nadpoloviční většiny všech hlasů. Pokud nebyl prezident zvolen v prvním kole, následovalo druhé kolo, eventuálně třetí kolo volby podle komplikovaných ustanovení čl. 58 Ústavy, což mělo zajistit zvolení prezidenta republiky i za nepříznivého rozložení politických sil v Parlamentu. Pokud ani takto nebyl prezident zvolen, konali se nové (opět tříkolové) volby.

10.2 Proces příprav a návrhů přímé volby prezidenta republiky

V lednu roku 2013 se konali v České republice první prezidentské volby v historii státu.

Předcházelo tomu dlouhá léta diskuzí. V historii už ale máme zmínky o možnosti zavedení přímé volby a to v polistopadovém Československu roku 1989, kdy ji navrhl klub KSČ. Poté návrh podpořili i jiní poslanci, ale jejich aktivita nevedla k předložení formálního návrhu změny Ústavy, který byl pro zavedení přímé volby nutný. Dále můžeme hovořit i o roku 1992, kdy již bylo jasné, že se Československá federace rozpadne. Česká republika viděla možnost v samostatné Ústavě změnit praxi zavedenou ve volbě prezidenta Parlamentem. Přímá volba prezidenta měla vypadat tak, že vznikne dvoukolový systém s uzavřeným druhým kolem (tzn. se dvěma nejlepšími z prvního kola, není-li nikdo zvolen již v kole prvním) navrhovala ČSSD. Bohužel návrh se neseťkal s pozitivním ohlasem, proto byla v nové Ústavě zakotvena volba hlavy státu nepřímo.

Na začátku tisíciletí se znovu objevují zmínky o zavedení přímé volby prezidenta republiky a to především jako volební sliby vládních stran.

Celkem bylo v Poslanecké sněmovně předloženo deset návrhů na změnu Ústavy ČR, které byly pro změnu Ústavy nutné. Až desátý byl úspěšný.

První návrh podalo 4.10.2001 celkem 22 poslanců (z US, KDU-ČSL a Zdeněk Koudelka z ČSSD, běžně se mluví o návrhu Čtyřkoalice). Návrh předpokládal zavedení klasického dvoukolového většinového systému, nominace kandidáta měla být podpořena peticí s 20 000 podpisy. Prezidentovi pravomoci měli zůstat stejné, pouze se měly změnit články upravující imunitu zákonodárců a soudců Ústavního soudu. Návrh byl zamítnut 4.12.2001.

Tabulka 1: Výsledky hlasování o zavedení přímé volby prezidenta republiky (PSP ČR, návrh Čtyřkoalice, 4. 12. 2001)⁷³

	Pro zamítnutí	Proti zamítnutí	Zdržet se	Nehlasoval
ODS	48	0	3	12
KDU-ČSL	0	12	0	8
ČSSD	17	19	12	26
KSČM	20	0	0	4
US	0	10	0	7
Nezařazení	1	0	0	1
Celkem	86	41	15	58

Zdroj: PSP ČR 2001.

Podruhé hlasovala Poslanecká sněmovna v roce 2002, přičemž byly podány dva návrhy. První přišel z řad nastupující vládní koalice a druhý předložila o týden později ODS.

Návrh koaličních poslanců se v mnohém podobal předešlému zamítnutému návrhu. Změnu můžeme pozorovat v nominaci, kdy mezi nominujícími mohlo být vedle 20 000 občanů i 10 poslanců nebo 10 senátorů. Návrh byl opět zamítnut a to 27.11 2002.

Tabulka 2: Výsledky hlasování o zavedení přímé volby prezidenta republiky (PSP ČR, 27. 11. 2002, koaliční poslanci)

	Pro zamítnutí	Proti zamítnutí	Zdržet se	Nehlasoval
ODS	0	41	7	10
KDU-ČSL	0	21	0	0
ČSSD	49	3	3	15
KSČM	38	0	1	2
US	0	7	2	1
Celkem	87	72	13	28

⁷³ Formálně se lze setkat se dvěma odlišnými způsoby hlasování o návrzích na zavedení přímé volby prezidenta – buď se hlasovalo o zamítnutí návrhu, nebo naopak o jeho schválení. V prvním případě hlas „pro“ znamenal hlasování proti přímé volbě v navržené podobě a ke schválení stačila většina hlasujících z přítomných poslanců, ve druhém hlas „pro“ znamenal podporu přímé volbě prezidenta a ke schválení byla potřebná ústavní většina (alespoň 120 poslanců v Poslanecké sněmovně a 3/5 přítomných senátorů). Sjednocení textu tak, aby vždy hlas „pro“ znamenal podporu návrhu na zavedení přímé volby prezidenta jsme nakonec neprovedli, neboť by v ní poněkud zanikl rozdíl mezi aktivní snahou blokovat daný návrh tím, že o něm nebude dále jednáno, a méně aktivním očekáváním, že pro daný návrh se nenajde dostatečná většina.

Zdroj: PSP ČR 2002a

Návrh ODS předložila skupina 20 poslanců této strany. Tento návrh také podporuje myšlenku podpoření kandidáta peticí s 20 000 podpisy. Změnou je fakt, že vítězí kandidát, který získá v prvním kole nejvíce hlasů. Druhé kolo by se konalo jen v případě rovnosti hlasů více kandidátů. Tento návrh byl také zamítnut 27.11.2002.

Tabulka 3: Výsledky hlasování o zavedení přímé volby prezidenta republiky (PSP ČR, 27. 11. 2002, ODS)

	Pro zamítnutí	Proti zamítnutí	Zdržel se	Nehlasoval
ODS	0	41	7	10
KDU-ČSL	5	12	4	0
ČSSD	54	1	3	11
KSČM	39	0	0	2
US	1	5	4	0
Celkem	99	59	18	23

Zdroj: PSP ČR 2002b

Čtvrtý návrh předložila 13.1.2003 skupina šesti poslanců KDU-ČSL a US-DEU. Návrh se podobal radě bodů návrhu koaličních poslanců. Lišil se například v počtu podpisů, které musela obsahovat petice. Nově mělo stačit pouze 10 000 podpisů. Ve druhém čtení se objevuje v pozměňovacím návrhu T. Fischerové různý počet nominujících poslanců a senátorů (nadále 10 senátorů, ale již 20 poslanců) Návrh však byl 11.5.2003 přesto zamítnut.

Tabulka 4: Výsledky hlasování o zavedení přímé volby prezidenta republiky (PSP ČR, 11. 5. 2003, KDU-ČSL a US-DEU)

	Pro zamítnutí	Proti zamítnutí	Zdržel se	Nehlasoval
ODS	34	0	17	6
KDU-ČSL	0	18	2	1
ČSSD	25	22	16	7
KSČM	40	0	0	1
US	0	8	0	2
Nezařazení	0	1	0	0
Celkem	99	49	35	17

Zdroj: PSP ČR 2005

Poslední z návrhů projednávaných ve volebním období 2002 – 2006 byl předložen vládou 10.6.2003. Proti předchozí trojici návrhů znamenal také pokus o zásah do prezidentských pravomocí daných Ústavou, neboť paralelně se zavedením

přímé volby prezidenta republiky měly být některé prezidentovi akty podrobeny kontrole Parlamentu nebo vlády. Dále zde můžeme uvést další změny Ústavy např. omezení poslanecké imunity. Volební systém lze vyjádřit s výhradou jako dvoukolový systém s uzavřeným druhým kolem. Výhrada spočívá v možnosti třetího kola, pokud by byla ve druhém kole rovnost kandidátů. Poslední návrh byl 15.12.2004 také zamítnut.

Tabulka 5: Výsledky hlasování o zavedení přímé volby prezidenta republiky (PSP ČR 15.12.2004, vláda)

	Pro zavedení	Proti zavedení	Zdržel se	Nehlasoval
ODS	9	8	25	15
KDU-ČSL	16	0	3	2
ČSSD	45	0	9	16
KSČM	1	2	36	2
US-DEU	6	0	0	4
Nezařazení	1	0	0	0
Celkem	78	10	73	39

Zdroj: PSP ČR 2004

Zde nastává tříletá přestávka v návrzích na přímou volbu prezidenta republiky. Další návrh byl předložen poslanci ČSSD 16.10.2007. Proti předcházejícímu pokusu se tentokrát poslanci soustředili pouze na prezidenta republiky, u kterého mělo dojít ke změnám jeho postavení. Nalézáme zde novou kompetenci a tou je jmenování soudců Nejvyššího správního soudu, ale jinak se formální pozice hlavy státu omezovala, neboť zde přibývalo kompetencí, které podléhali kontrasignaci. Nominace a způsob volby zůstali stejné jako v předchozím návrhu. Návrh byl 27.10.2010 zamítnut.

Tabulka 6: Výsledky hlasování o zavedení přímé volby prezidenta republiky (PSP ČR 27. 10. 2010, ČSSD)

	Pro zavedení	Proti zavedení	Zdržel se	Nehlasoval
ODS	3	19	16	39
KDU-ČSL	7	0	1	1
ČSSD	67	0	1 ¹	2
KSČM	22	0	0	4
SZ	3	0	0	1
Nezařazení	1	4	2	7
Celkem	103	23	20	54

¹ Poslanec Stanislav Křeček, uvedený jako zdržující se hlasování, namítal, že hlasoval pro návrh. Ani tento posun by neznamenal dosažení potřebné většiny.

Zdroj: PSPČR 2010a

Rozhodnutí Poslanecké sněmovny se vůbec nedočkal vládní návrh změny Ústavy ČR, který byl předložen 23.2.2009. Vše skončilo v prvním čtení. Ve srovnání

s předkládanými návrhy byl tento stručný. Nezasahoval do jiných článků ústavy a na prováděcím zákoně ponechal i pravidla pro vlastní volbu prezidenta. Podrobněji byly řešeny jen nominace, kde zůstala možnost zachována nominací 20 poslanci či 10 senátory, ale počet podpisů na petici se zvyšuje a to na počet 20 000 podpisů.

Ještě před vládním návrhem podala 30.5.2008 vlastní návrh skupina poslanců SZ. Ten byl specifický v tom, že se jednalo o vyhlášení referenda o zavedení přímé volby prezidenta republiky. Referendum mělo schválit změnu, která v mnohém připomínala návrhy z let 2004 a 2007. O návrhu proběhlo jen první čtení, když ho navrhovatelé 2.10.2009 vzali zpět s ohledem na paralelně běžící legislativní proces u návrhů ČSSD z roku 2007 a vládního návrhu z roku 2009.

Dále se zde objevuje návrh senátora Horníka. Návrh byl předložen 7.7.2008. vrací se v něm nominace 10 poslanci nebo senátory a nominaci občanem měla podpořit petice s alespoň 20 000 podpisy. Volební systém byl konstruován jako dvoukolový s uzavřeným druhým kolem a pokud by došlo k rovnosti hlasů, měl rozhodnout los. Návrh byl zamítnut 30.10.2008.

Tabulka 7: Výsledky hlasování o zavedení přímé volby prezidenta republiky (Senát, 30.10.2008, senátor Horník)

	Pro zavedení	Proti zavedení	Zdržel se	Nehlasoval
ODS	29	0	10	3
KDU-ČSL	3	0	3	4
ČSSD	2	6	1	4
KOD	0	4	1	3
SNK	1	0	1	3
Nezařazení	1	2	0	0
Celkem	36	12	16	17

Zdroj: Senát 2008.

Předposlední návrh, který nevedl k přímé volbě prezidenta republiky, předložila 15.6.2010 skupina poslanců ČSSD. Návrh zasahoval do rozšíření jmenovacích pravomocí prezidenta republiky na Nejvyšší správní soud, jinak se další řada pravomocí přesouvala k těm, kde je vyžadována kontrasignace. Novým institutem byla možnost odvolání prezidenta v referendu vyvolaném Parlamentem, pokud se pro něj vyslovila většina občanů ČR, naopak pokud by referendum neuspělo, mělo dojít k rozpuštění Poslanecké sněmovny. Omezena byla volnost při nominacích, kandidaturu muselo podpořit 40 poslanců, 17 senátorů nebo občanů ČR, jehož návrh by

podepsalo 50 000 občanů. Návrh byl nakonec zamítnut už v prvním čtení a to 8.10.2010.

Tabulka 8: Výsledky hlasování o zavedení přímé volby prezident republiky (PSP ČR 8. 10. 2010, ČSSD)

	Pro zavedení	Proti zavedení	Zdržel se	Nehlasoval
ODS	29	0	1	23
TOP 09	32	0	0	9
ČSSD	0	28	1	6
KSČM	0	4	19	3
VV	18	0	0	6
Celkem	79	32	21	47

Zdroj: PSP ČR 2010b

Schválení se tedy dočkal a desátý návrh, který předložila vláda 29.6.2001. Proti předchozím návrhům z něj vypadla možnost třetího kola – v případě rovnosti hlasů by měl následek opakování voleb. Počet nominujících zákonodárců pokračuje podle pozměňovacího návrhu T. Fischerové z roku 2003, kandidát musí mít podporu alespoň 10 senátorů nebo 20 poslanců. Nominace byla umožněna i občanovi ČR, který dosáhl věku 18 let, přičemž v takovém případě musí být podpořen alespoň 50 000 podpisy oprávněných voličů. Návrh zpřesnil možnost podání žaloby na prezidenta republiky pro velezradu vč. definice takového jednání. V samotném hlasovacím procesu zavedení přímé volby prezidenta republiky jednoznačně podpořily všechny strany až na výjimky.

Tabulka 9: Výsledky hlasování o zavedení přímé volby prezidenta republiky (PSP ČR 14.12.2011, vláda)

	Pro zavedení	Proti zavedení	Zdržel se	Nehlasoval
ODS	45	3 ¹	2	2
TOP 09	36	0	1	4
ČSSD	53	0	0	1
KSČM	0	0	26	0
VV	20	0	0	1
Nezařazení	5	0	1	0
Celkem	159	3	30	8

¹ Poslanec Jan Bauer, uvedený jako hlasující proti, namítal, že hlasoval pro návrh. Ve výsledku to znamená jen ještě o něco větší podporu ODS, než vyplývá ze záznamu hlasování.

Zdroj: PSP ČR 2011b

Schválení zákona v Poslanecké sněmovně bylo prvním krokem, následoval druhý v podobě schválení Senátem. Senát o zákonu hlasoval 8.2.2012. ústavně-právní výbor doporučil vrátit návrh zpět do sněmovny s několika pozměňovacími návrhy.

Zákon byl Senátem schválen ve znění, v kterém bylo předtím schváleno v Poslanecké sněmovně.

Tabulka 10: výsledky hlasování o zavedení přímé volby prezidenta republiky v Senátu (8.2.2012)

	Pro	Proti	Zdržel se	Nehlasoval
ODS	11	10	0	3
TOP 09	1	3	1	0
ČSSD	36	0	3	2
KDU-ČSL	0	6	0	0
Nezařazení	1	3	0	1
Celkem	49	22	4	6

Zdroj: Senát 2012c

Schválení příslušného ústavního zákona⁷⁴ ještě neodstranilo všechny překážky, bylo ještě nutné schválit prováděcí zákon. V pozměňovacích návrzích se objevuje požadavek na vedení transparentního účtu, ze kterého jako jediného smí být kampaň financována a dále finanční limit ve výši 40 milionů korun pro kandidáta účastnícího se prvního kola a dalších 50 milionů postoupí-li do druhého kola.⁷⁵

10.3 Předpis č. 275/2012 Sb. o volbě prezidenta republiky a o změně některých zákonů (zákon o volbě prezidenta)

Platnost tohoto předpisu začíná ode dne 22. 8. 2012

Účinnost tohoto předpisu začíná ode dne 1. 10. 2012

Tento předpis upravuje podmínky pro volbu prezidenta republiky, podrobnosti, navrhování kandidátů, vyhlašování a provádění volby prezidenta a soudní přezkum. Doba a místo hlasování probíhají stejně, jako tomu je u jiných voleb např. volby do Vlády České republiky. Volby se konají ve stálých volebních okrscích a v samostatných volebních okrscích, volby se konají ve dvou dnech (pátek a sobota). Volbu prezidenta vyhlašuje předseda Senátu ve sbírce zákonů tak, aby se případné druhé kolo konalo nejpozději 30 dní před uplynutím volebního období dosavadního prezidenta.

⁷⁴ Předpis č. 71/2012 Sb. Ústavní zákon, kterým se mění ústavní zákon č. 1/1993 Sb., Ústava České republiky, ve znění pozdějších ústavních zákonů: <http://www.psp.cz/sqw/sbirka.sqw?O=6&T=415>

⁷⁵ Šedo, J., Prezidentské volby v roce 2013. 1. vyd. Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury, 2013, str. 22 a násl. ISBN 978-80-7325-325-7

Právo volit zůstává nezměněné a platí, že volit může každý občan, který dosáhl 18 let a má svéprávnost k výkonu volebního práva.

Kandidátní listina

Kandidátní listiny může podat nejméně dvacet poslanců nebo deset senátorů anebo občan, který dosáhl zletilosti a jeho petici podpoří alespoň 50000 oprávněných voličů. Každý kandidát může být uveden pouze na jedné listině. Kandidátní listy se podávají nejpozději 66 dnů před volbou prezidentu Ministerstvu vnitra. Dnem, kdy je kandidátní listina doručena na Ministerstvo vnitra je zahájeno řízení o registraci kandidátní listiny.

Náležitosti kandidátní listiny:

- Identifikační údaje kandidáta (jméno, příjmení, věk, zaměstnání atd.)
- Příslušnost kandidáta k politické straně pokud tak jest
- Jména a příjmení osob, které navrhují kandidáta (poslanci, senátoři či občané)
- Jméno a příjmení zmocněnce pokud ho kandidát má
- Jména a příjmení a datum narození členů volebního výboru

Ke kandidátní listině se dále připojí:

- Vlastnoručně podepsané prohlášení kandidáta, že souhlasí s kandidaturou
- Potvrzení o zřízení volebního účtu

Každý kandidát je povinen zřídit ke dni podání kandidátních listin volební výbor.

Volební výbor odpovídá za financování volební kampaně a společně a nerozdílně odpovídají za závazky volebního výboru. Jednotlivé členy si vybírá sám kandidát na prezidenta.

Tak jako musí mít každý kandidát volební výbor, tak musí mít i volební účet určený pro financování volební kampaně

Poté následuje registrace a kontrola kandidátních listin

Kandidát se může do 24 hod před zahájením volby prezidenta vzdát své kandidatury

Potom následují samotné volby.

Pokud jeden z kandidátů nezíská nadpoloviční počet hlasů, následuje druhé kolo voleb.

Druhé kolo voleb bude následovat po 14 dnech po začátku prvního kola. Do druhého kola postupují pouze dva kandidáti, kteří získali nejvyšší počet hlasů v prvním kole. Prezidentem je následně zvolen ten z kandidátů, který dostane více hlasů.

Celkový výsledek volby prezidenta republiky vyhlásí Státní volební komise ve Sbírce zákonů a Státní volební komise předá výsledek volby prezidenta předsedovy Senátu (popřípadě předsedovi Poslanecké sněmovny).

11 Srovnání prezidenta Irské republiky a prezidenta České republiky

	PREZIDENT IRSKÉ REPUBLIKY	PREZIDENT ČESKÉ REPUBLIKY
Vznik úřadu prezidenta republiky	Úřad prezidenta Irského státu vznikl až na základě ústavy z roku 1937.	S úřadem prezidenta Československé republiky se poprvé setkáváme se vznikem ústavy z roku 1918. V České republice pak v ústavě z roku 1993.
Role prezidenta ve státě	Velmi malá role ve státě a tím pádem i slabé ústavní pravomoci, kterými disponuje.	Prezident spolu s Vládou ČR spadá do výkonné moci a dohromady se podílí na dělbě moci ve státě.
Podmínky volitelnosti	Prezidentem se může stát každý irský občan, který dosáhl věku 35 let a má právo volit.	Prezidentem se může stát každý občan, který dosáhl věku 40 let a má právo volit.
Navrhování kandidátů na funkci prezidenta republiky	Skupina nejméně 20 poslanců Parlamentu. Skupina alespoň 4 regionálních zastupitelstev (rad hrabství nebo rad nejvyšších měst) Dosavadní prezident může nominovat sám sebe.	Kandidátskou listinu může podat nejméně 20 poslanců Parlamentu Skupina nejméně 10 senátorů Parlamentu Státní občan, který dosáhl 18 let a jeho petici podpoří alespoň 50 000 oprávněných voličů.
Volba prezidenta republiky	Prezident Irské republiky je od roku 1937 volen v přímých volbách.	Prezident České republiky byl do roku 2012 volen Parlamentem České republiky. Od roku 2013 je prezident České republiky volen v přímých volbách.
System hlasování	Prezidenta republiky může volit každý občan, který je volitelný do dolní komory Parlamentu. Každý volič má dva hlasy, které dává svým kandidátům (určuje prvního a druhého v pořadí). Pokud žádný z kandidátů s prvními hlasy nezíská nadpoloviční většinu odevzdaných hlasů, rozdělí se mezi dva nejméně úspěšnější kandidáty druhé preferenční hlasy. V případě kdy kandiduje pouze jedna osoba, se volby vůbec nekonají a prezidentem se stane daný kandidát;	Prezidenta republiky může volit každý občan, který dosáhl věku 18 let a který má volební právo. Každý volič má pouze jeden hlas, který dává svému kandidátovi. Pokud nastane, že v prvním kole jeden z kandidátů nezíská nadpoloviční většinu hlasů, koná se druhé kole, do kterého postoupí první dva kandidáti, kteří dostali nejvíce hlasů v prvním kole. Prezidentem se následně stane ten z kandidátů, který získá nejvíce hlasů.

	v případě dvou kandidátů se prezidentem stane ten z dvojice, který získá více primárních hlasů. Plné využití poměrného hlasování s jedním přenosným hlasem se tak uplatní pouze v situaci, kdy na prezidentský úřad kandidují tři a více osob.	
Délka mandátu prezidenta republiky	Prezident Irské republiky je volen na dobu 7 let s možností znovuzvolení, nejvíce však může být jedna a tatáž osoba zvolena pouze dvakrát a je jedno zda volební období následující po sobě nebo oddělené funkčním obdobím jiného prezidenta.	Prezident České republiky je volen na dobu 5 let s tím, že toto období může být prodlouženo o dalších 5 let a to pouze jednou.
Ujímání se funkce prezidenta republiky	Prezident Irské republiky se ujímá funkce prezidenta republiky složením slibu.	Prezident České republiky se ujímá funkce prezidenta republiky složením slibu.
Ukončení mandátu prezidenta republiky	Mandát prezidenta Irské republiky vždy končí uplynutím doby mandátu prezidenta republiky. Předčasně může volební období prezidenta republiky skončit, kromě smrti či dobrovolné resignace, pouze proces impeachmentu. Důvodem impeachmentu je závažné pochybení či provinění, které není v ústavě specifikováno, lze možno říci, že se jedná o širokou škálu aktivit od trestného činu až po úmyslné zneužití prezidentských pravomocí. O řízení o impeachmentu může iniciovat nejméně třicet členů jedné z komor parlamentu, která musí prezidenta obžalovat alespoň dvoutřetinovou většinou všech svých členů. Pokud je	Prezident České republiky se může kdykoliv vzdát svého mandátu do rukou předsedy Senátu. Dále zde může nastat smrt, uplynutí volebního období. Funkce prezidenta republiky zanikne i tehdy pokud prezident není schopen vykonávat svoji funkci. O zrušení mandátu prezidenta republiky může rozhodnout Ústavní soud na návrh Senátu Parlamentu České republiky ⁷⁶ , který rozhodne, že prezident se dopustil velezrady, popřípadě hrubě porušil Ústavu. Následkem je ztráta mandátu a možnost jej znovu nabít.

⁷⁶ O přijetí ústavní žaloby Senátem proti prezidentovi republiky je třeba souhlas třípětinové většiny přítomných senátorů. K přijetí souhlasu Poslanecké sněmovny s podáním ústavní žaloby je třeba souhlas třípětinové většiny všech poslanců

	prezident obžalován, rozhodne o konečném verdiktu druhá komora dvoutřetinovou většinou všech svých členů. Sankcí je okamžitá ztráta mandátu. Další situací kdy by mohl být prezident odvolán ze své funkce, by byla jeho trvalá neschopnost vykonávat úřad. Tento stav ale musí být potvrzen alespoň pěti soudci Nejvyššího soudu.	
Odpovědnost prezidenta republiky	Prezident Irské republiky kromě impeachmentu není trestně odpovědný. Prezident není z výkonu zastávání funkcí a pravomocí svého úřadu odpovědný ani jedné z komor Parlamentu ani kterémukoliv soudu.	Prezident České republiky kromě učinění velezrady či hrubé porušení Ústavy není trestně odpovědný. Za pravomoci, které vyžadují spolupodpis předsedy nebo jím pověřeného člena vlády, odpovídá Vláda České republiky.
Pravomoce prezidenta republiky	Kromě čisté ceremoniálních funkcí ovlivňuje prezident politický život Irské republiky zejména způsobem: a) jmenuje novou vládu po všeobecných volbách do dolní sněmovny (při jmenování premiéra je vázán návrhy ze strany Poslanecké sněmovny a při jmenování ostatních ministrů nominacemi designovaného předsedy vlády. b) na radu premiéra svolává a rozpouští Poslaneckou sněmovnu c) podepisuje zákony a iniciuje přezkum jejich ústavnosti d) na žádost Senátu může prezident republiky předložit ke schválení v referendu návrh zákona, který již byl schválen parlamentem (typicky se jedná o situace kdy toto opatření navrhne Senát, jenž byl v legislativním procesu přehlasován dolní komorou) e) jmenuje některé	Prezident republiky: a) jmenuje a odvolává předsedu a další členy vlády a přijímá jejich demisi, odvolává vládu a přijímá její demisi, b) svolává zasedání Poslanecké sněmovny, c) rozpouští Poslaneckou sněmovnu, d) pověřuje vládu, jejíž demisi přijal nebo kterou odvolal, vykonáváním jejich funkcí prozatímně až do jmenování nové vlády, e) jmenuje soudce Ústavního soudu, jeho předsedu a místopředsedy, f) jmenuje ze soudců předsedu a místopředsedy Nejvyššího soudu, g) odpouští a zmírňuje tresty uložené soudem a zahlazuje odsouzení, h) má právo vrátit Parlamentu přijatý zákon s výjimkou zákona ústavního, i) podepisuje zákony, j) jmenuje prezidenta a viceprezidenta Nejvyššího kontrolního úřadu,

	funkcionáře, např. státního návladního, hlavního kontrolora účtu nebo ombudsmana – jmenování je však vykonáváno na návrh vlády nebo parlamentu. Prezident také na návrh vlády uděluje čestná občanství f) velí ozbrojeným silám Irské republiky. Prezident je formálně vrchním velitelem ozbrojených sil g) uděluje milosti, snižuje tresty nebo zhlazuje odsouzení.	k) jmenuje členy Bankovní rady České národní banky. Prezident republiky dále: a) zastupuje stát navenek, b) sjednává a ratifikuje mezinárodní smlouvy; sjednávání mezinárodních smluv může přenést na vládu nebo s jejím souhlasem na její jednotlivé členy, c) je vrchním velitelem ozbrojených sil, d) přijímá vedoucí zastupitelských misí, e) pověřuje a odvolává vedoucí zastupitelských misí, f) vyhlašuje volby do Poslanecké sněmovny a do Senátu, g) jmenuje a povyšuje generály, h) propůjčuje a uděluje státní vyznamenání, nezmocní-li k tomu jiný orgán, i) jmenuje soudce, j) nařizuje, aby se trestní řízení nezahajovalo, a bylo-li zahájeno, aby se v něm nepokračovalo, k) má právo udělovat amnestii. Prezident dále má pravomoc zúčastnit se schůzí jak Parlamentu, tak Vlády České republiky.

Pokud budeme chtít srovnat prezidenta Irské republiky a prezidenta České republiky najdeme několik příbuzných, ale i odlišných podmínek pro jejich funkci prezidenta republiky.

Když se podíváme na volbu prezidenta (způsob dosazení do funkce), tak prezident Irské republiky je volen v přímých volbách už od počátku kdy funkce prezidenta vznikla; a to Ústavou z roku 1937. Naproti tomu prezident České republiky byl až do roku 2012 volen oběma komorami Parlamentu a od roku 2013 kdy byla zavedena přímá volba prezidenta republiky je volen v přímých volbách. Prezidentem jak Irské tak České republiky se může stát občan daného státu, který splňuje podmínky volitelnosti a který dosáhl určitého věku v Irsku to je 35 let a v Česku pak 40 let. Navrhovat kandidáty je u obou zemí podobné. V obou zemích navrhuje kandidáta skupina nejméně 20 poslanců Parlamentu. V České republice pak může podat

kandidátní listiny ještě 10 senátorů Parlamentu a občan podpoří-li jeho petici alespoň 50000 oprávněných voličů.

Největší rozdíl v pozorování mezi prezidenty obou zemí pak můžeme vidět v systému hlasování, v délce mandátu a role prezidentů ve státě.

Systém hlasování: v Irské republice můžeme vidět, že každý volič, který jde hlasovat má dva hlasy, určuje, kdo bude první a kdo druhý v pořadí. Pokud nikdo s prvními preferenčními hlasy nezíská nadpoloviční většinu hlasů, tak se rozdělí druhé preferenční hlasy mezi dva neúspěšnější kandidáty. Pokud se ale podíváme na Českou republiku, tak zde má každý oprávněný volič jen jeden hlas, který dává svému kandidátovi. Pokud nikdo z kandidátů nedostane nadpoloviční počet hlasů, konají se druhé volby do kterých postupuje první dva kandidáti, kteří dostali v prvním kole nejvíce hlasů.

Pokud jde o volební období, tak i zde je veliký rozdíl. Pokud se jedná o Českou republiku, tak zde trvá volební období prezidenta republiky pět let a je možné ho prodloužit o dalších pět let. Naproti tomu pokud jde o prezidenta Irské republiky, tak tomu trvá volební období sedm let s možností znovuzvolení a je jedno jestli se jedná o zvolení následující po skončení prvního volebního období nebo až v budoucnu.

Určitě velkou roli z pohledu srovnání vidím v rolích prezidentů ve státě. Hlava státu v Irské republice je spíše označována za reprezentanta státu a dokonce můžeme najít zmínky, kdy prezident Irské republiky je považován za nejslabšího prezidenta v Evropě. O jeho nízké roli vypovídají i jeho pravomoci, kterými disponuje. Oproti tomu prezident České republiky, který patří společně s Vládou do moci výkonné a která se dohromady podílí na dělbě moci ve státě. O jeho síle vypovídají i jeho pravomoci, které mu náleží vykonávat.

Pokud dále budeme hovořit o ukončení mandátu prezidenta republiky tak u obou prezidentů jsou standardní důvody, jak už to je smrt, skončení volebního období či abdikace. Nestandardně tu je pak u České prezidenta ukončení mandátu Ústavním soudem na návrh Senátu Parlamentu České republiky, pro velezradu nebo jiné zvlášť závažné porušení Ústavy. Jako poslední možnost tu je situace kdy prezident nemůže ze závažných důvodů vykonávat svoji funkci (o této situaci rozhoduje Parlament České republiky). U prezidenta Irské republiky nastává také nestandardní důvody ukončení funkce a jedním z nich je takzvaně impeachment (můžeme říci, že se jedná o takovou velezradu), kdy návrh na impeachment podává nejméně třicet členů jedné z komor parlamentu a druhá polovina parlamentu následně o tom rozhodne. Druhým důvodem

je trvalá neschopnost vykonávat svůj úřad. Následkem jak velezrady, tak impeachmentu je ztráta mandátu, ale i jej znovu nabít.

Při odpovědnosti obou prezidentů republik zde máme také rozdílnosti. Zatímco prezident Irské republiky není trestně odpovědný s výjimkou impeachmentu. Z výkonu svých pravomocí, funkcí ve státě není odpovědný nikomu, ať už hovoříme o soudech či Parlamentu. V České republice to je ale jinak, jak už bylo řečeno dříve, prezident zde zastává vyšší roli společně s Vládou České republiky, proto je tudíž i více kontrolován a některé jeho pravomoci podléhají kontrasignaci určitého orgánu, zpravidla se jedná o vládu. Stejně jako prezident Irské republiky prezident České republiky není trestně odpovědný s výjimkou velezrady.

Pokud budeme hovořit o srovnání pravomocí jednotlivých prezidentů. Za prvé je nutné říci, že jelikož prezident Irské republiky tvoří slabou složku moci ve státě, tak i tomu odpovídají jeho pravomoci. Prezident mnoho pravomocí nemá, kromě ceremoniálních lze říci, že se jedná zpravidla o jmenování vlády, podepisování zákonů, jmenování některých funkcionářů, udělování milostí a je velení ozbrojeným silám.

Přeci jenom v České republice zastává prezident vyšší roli a tudíž má i více pravomocí. Nejprve můžeme uvést, že prezident má pravomoci, které jsou uvedeny v Ústavě a které vykonává sám a pravomoce, které podléhají kontrasignaci předsedy nebo jiného člena vlády a ty pravomoce, které nejsou uvedeny v ústavním zákoně, stanoví-li tak zákon.⁷⁷

Závěrem tedy můžu říci, že prezident Irské republiky je spíše taková osoba, která plní roli reprezentanta státu a má spíše ceremoniální pravomoce. S některými odlišnostmi vůči českému prezidentu se přikláním, i když jich není moc, stojí za uvážení. Je určitě důležité říci, že postavení prezidenta se v každém státě postupem času vyvíjí. Proto se nemůžeme divit, že např. za několik let vše může být jinak. Prezident České republiky, pak má více samostatnosti, lze ho považovat za garanta řádu a ústavnosti. Může omezeně zasahovat do legislativního procesu. Má oproti prezidentu Irské republiky více pravomocí, kterými disponuje, protože zastává vyšší roli ve státě. I zde můžeme konstatovat, že postupem času se Ústava České republiky vyvíjela a tak prezident republiky buď posiloval, nebo oslaboval jeho vliv ve státě. Prezident České republiky má podle mého názoru jak silné postavení ve státě tak dostatek pravomocí.

⁷⁷ Šlosařík, I., Politický systém Irska. 1. vyd. Praha: Slon, 2007, str. 78 a násl. ISBN 978-80-86429-61-8

Závěr

Téma mé bakalářské práce bylo a je velmi rozsáhlé, proto jsem samozřejmě nemohl odpovědět na všechny otázky, které tato problematika nabízí.

Českou republiku specifikujeme jako parlamentní formu vlády, kdy prezident republiky zastává nízkou roli ve státě, jelikož je ale součástí moci výkonné ve státě tím pádem můžeme říci, že se podílí na dělbě moci ve státě.

Prezidentova moc vzrůstá, pokud nastane ve státě nějaká politická krize, právě tehdy by on měl řešit tuto krizi, která nastala.

Pokud jde o specifikování funkce prezidenta republiky je asi obecně známé, že prezident je jmenován do funkce na pět let a že svého úřadu se ujímá složením slibu (bez výhrad), ale více je zajímavé ukončení prezidentova mandátu. Následkem skončení funkce jsou samozřejmě smrt a uplynutí doby, to je samozřejmé skončení, ale vzácné výjimky zde máme dvě. Jednou z nich je abdikace, kdy prezident složí svůj mandát do rukou předsedy senátu. Druhou nám stanovuje Ústava v čl. 66, kdy Parlament se usnese na tom, že prezident republiky není ze závažných důvodů schopen vykonávat svůj úřad. V Ústavě mne zarazila skutečnost, že nikde není uvedeno, co se vlastně tím závažným důvodem myslí a dále jak Parlament o tomto rozhodnutí hlasuje. Tyto dva nedostatky si myslím chybí v naší legislativě.

Pokud by jedna z těchto situací nastala, náleží prezidentovi pravomoci do rukou předsedy vlády a předsedy poslanecké sněmovny podle čl. 66. Lze ale říci, že tato situace za dobu, co vznikla Česká republika, ještě nenastala a prezident republiky pravomoci, které mu náleží, dosud vykonával sám.

Hlavě státu přísluší vykonávat řadu pravomocí, které rozděluje na ty, které podléhají kontrasignaci předsedy vlády nebo jím pověřeného člena vlády a na ty které vykonává sám, ale i ty pravomoce, které mu přísluší vykonávat samostatně, můžeme nalézt výjimky, jako jsou tomu např. souhlas Senátu při jmenování soudců Ústavního soudu. Z tohoto důvodu můžeme říci, že prezident republiky zastává docela silné postavení ve státě. Na druhou stranu jsme přeci jenom parlamentní forma vlády, kde vždy Parlament bude mít návrh a prezident bude až za ním.

Veliký rozkol vidím také v legislativě v tom, že v čl. 54 odst. 1 Ústavy je psáno, že prezident republiky je hlavou státu a tudíž vrcholným orgánem a o několik článků dále respektive v čl. 67 Ústavy je psáno, že Vláda je vrcholným orgánem Výkonné moci. Ústava nám v tomto případě připouští dva odlišné případy.

Pokud budu hovořit dále o nesrovnalosti v legislativě, určitě musím zmínit rozpor mezi zákonem č. 90/1995 a Ústavou, kdy jeden nám říká, jak se vyhlašují zákony a jak probíhá jejich podepisování s tím, že pokud prezident republiky nepodepíše a vrátí zpět Poslanecké sněmovně a Sněmovna setrvá na návrhu, pošle tento návrh dále Vládě k podpisu a následně je zákon vyhlášen. Naproti tomu druhý nám říká, kdo podepisuje zákony (předseda Poslanecké sněmovny, prezident republiky a předseda Vlády). Tady nám nastává situace, kdy by podle Ústavy měl předseda Vlády po vlastním podpisu zaslat zákon zpět prezidentu republiky k podpisu. Toto se však neděje a zákon je přesto vyhlášen bez podpisu prezidenta republiky.

Jestliže se více zaměříme na působnost prezidenta a moci soudní, tak nejsilnější akt, který prezident může využít je institut milosti a institut amnestie. I když prezident svým rozhodnutím přenesl institut milosti na ministra spravedlnosti, dříve toto rozhodnutí bylo velmi diskutované, jelikož prezidentu republiky náleží vykonávat pravomoc samostatně, nastávaly debaty, zda tuto pravomoc nepodmínit kontrasignací předsedy nebo jím pověřeného člena vlády. Podle mého názoru zde selhává prezident, jelikož se dobrovolně zbavuje svých pravomocí, které mu Ústava České republiky dala. U institutu amnestie sice pravomoc prezidenta republiky podléhá kontrasignaci, ale poslední udělená amnestie byla dlouho rozebírána. V tomto případě ale za celý akt amnestie odpovídala vláda, jelikož toto rozhodnutí schválila svým podpisem. Nelze s určitostí říci, zda prezident republiky tuto svoji pravomoc bude vykonávat. Je pouze na něm, zda tu možnost, kterou mu dává Ústava, využije anebo ne. I když podle mého názoru by měl alespoň návrh na udělení prostudovat a pak teprve zamítnout a ne zamítnout bez prostudování.

V roce 2013 se v České republice konali první přímé volby prezidenta republiky. Přímá volba by podle mne měla zvyšovat vyšší úroveň prezidenta, jelikož pokud se podíváme na prezidentské formy vlády, může spatřit, že hlavy států jsou voleni v přímých volbách. Zde stojí za uvážení zda se Česká republika nestává z parlamentní formy vlády poloprezidentská forma vlády. Procesu přímé volby předcházelo mnoho příprav a diskuzí. Až desátý návrh teprve uspěl a mohla být zavedena přímá volba. Předpis č. 275/2012 o volbě prezidenta a o změně některých zákonů nám specifikuje proces volby a jejich pravidla.

Já osobně přímou volbu prezidenta republiky vítám, na jednu stranu my občané zaručujeme suverenitu (demokracii), proto bychom si měli volit přímo našeho reprezentanta státu a na druhou stranu pokud si sami někoho volíme, tak pak nemůžeme nadávat, kdo je ve funkci, když my sami jsme si ho zvolili.

Když se podíváme na srovnání prezidenta Irské republiky a České republiky můžeme vidět několik zásadních změn, ale i několik podobností. Každou zemi určitě ovlivňuje jejich Ústavní pořádek a není tomu výjimka ani v Irské republice a v České republice. Je nutné říci, že každý systém se postupem času vyvíjí a holt někdy působnost prezident v republice posiluje a někdy oslabuje.

Pokud jde o funkci prezidenta Irské republiky, docela mne překvapilo způsob hlasování a délka funkčního období prezidenta republiky. Je určitě zajímavé porovnat tyto dva prezidenty a dozvědět se něco více o cizí zemi.

Na závěr bych chtěl asi říci to, že prezident České republiky má podle mne velikou působnost ve státě ať už hovoříme o jednotlivých mocích ve státě. Prezident republiky postupem času, jak se doba vyvíjí, buď posiloval, nebo oslaboval. Podle mého názoru je to od prezidenta k prezidentu a také na lidech koho si zvolí. Můžeme v historii České republiky vidět prezidenty, které národ „miloval“, protože svým jednáním tak nějak Českou republiku reprezentovali a plnili svoji funkci ve státě, tak jak měli. Svoje pravomoci vykonávali tak, jak jim umožňovala Ústava, a vše bylo v pořádku. Pak tu máme prezidenty, kteří se holt nějakým způsobem na ten hrad dostali a svoji funkci sice vykonávali, ale vykonávali např. jenom z části. Nastává nám tedy otázka, proč ti dotyční chtěli být prezidenty republiky a nevykonávali pravomoci a působnost, kterou jim dávala Ústava České republiky. Byla to lenost nebo si prostě řekli, že to dělat nemusí a tak to prostě nedělali.

Tyto rozdílnosti jsou myslím rozkošem naší společnosti, kdy na jedné straně je prezident, který by rád měl více pravomocí a možnost nějak více zasahovat do chodu republiky a na druhé straně ostatní složky státní moci které mu tu možnost nechtějí dát. Já se v této situaci přikláním k tomu názoru, že tento systém doposud fungoval, tak nevidím problém, proč by se mělo něco měnit. Holt jestli se to dotyčnému prezidentu nelíbí, jakými pravomoci disponuje a jaké zastává místo ve státě, nemusí funkci prezidenta zastávat. Myslím si, že se najde dost lidí, kteří rádi přijmou jeho funkci a budou rádi za to, co tato funkce obnáší.

Seznam použitých zdrojů

- Gerloch, A., Hřebejk, J., Zoubek, V., 2002. *Ústavní systém České republiky – základy českého ústavního práva*. 4. vyd. Praha: Prospektrum. ISBN 80-7175-106-5
- Hloušek, V., Šimíček, V., 2004. *Výkonná moc v ústavním systému České republiky*. 1. vyd. Brno : Masarykova univerzita v Brně, Mezinárodní politologický ústav. ISBN 80-210-3611-7
- Hollander, P., 1995. *Základy všeobecné státovědy*. 1. vyd. Praha: Všehrd. ISBN 80-85305-32-1
- Jirásek, J., a kolektiv. 2013. *Ústavní základy organizace státu*. 1. vyd. Praha: Leges. ISBN 978-80-87576-57-1
- Jirásková, V., 2007. *Interpretace Ústavy České republiky a Ústavy Slovenské republiky*. Praha: Univerzita Karlova v Praze, Právnická fakulta. ISBN 978-80-87146-00-2
- Klíma, K., Jiráské, J., 2008. *Pocťa Jánu Gronskému*. Plzeň: vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk. ISBN 978-80-7380-094-9
- Klíma, K., 2009. *Komentář k Ústavě a listině*. 2. vyd. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk. ISBN 978-80-7380-140-3
- Koudelka, Z., 2011. *Prezident republiky*. Praha: Leges. ISBN 978-80-87212-95-0
- Kudrna, J., 2012. *Ústavní postavení prezidenta republiky a způsob jeho volby*. 1. vyd. Praha: Karolinum. ISBN 978-80-246-2670-3
- Novák, M., Brunclík, M., 2008. *Postavení hlavy státu v parlamentních a poloprezidentských režimech: Česká republika v komparativní perspektivě*. 1. vyd. Praha: Dokořán. ISBN 978-80-7363-179-6
- Pavliček, V., 1995. *Ústava a ústavní řád České republiky. Díl 2. Práva a svobody*. Praha: Linde. ISBN 80-7201-000-X
- Potočný, M., 1999. *Mezinárodní právo veřejné, zvláštní část*. 2. vyd. Praha: C.H. Beck. ISBN 80-7179-188-1
- Šedo, J., 2013. *České prezidentské volby v roce 2013*. 1. vyd. Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury. ISBN 978-80-7325-325-7
- Šlosařík, I., 2007. *Politický systém Irska*. 1. vyd. Praha: Slon. ISBN 978-80-86429-61-8
- Wintr, J., 2013. *Principy českého ústavního práva*. 2. vyd. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk. ISBN 978-80-7380-449-7
- Pražský hrad. *Ústava ČR*. [online]. © 2014 [cit. 2015-02-04]. Dostupné z <http://www.hrad.cz/cs/ceska-republika/ustava-cr.shtml>

Seznam použitých tabulek

Tabulka 1:	37
Tabulka 2:	37
Tabulka 3:	38
Tabulka 4:	38
Tabulka 5:	39
Tabulka 6:	39
Tabulka 7:	40
Tabulka 8:	41
Tabulka 9:	41
Tabulka 10:	42

BIBLIOGRAFICKÉ ÚDAJE

Jméno autora:	Miroslav Vosáhlo
Obor:	Právo v podnikání
Forma studia:	prezenční
Název práce:	Postavení prezidenta v ústavním systému České republiky
Rok:	2015
Počet stran textu bez příloh:	53 stran
Počet titulů českých použitých zdrojů:	15 českých použitých zdrojů
Počet internetových zdrojů:	1 použitý internetový zdroj
Vedoucí práce:	JUDr. Věra Jirásková CSc.